ప్రచురణ నెం. 142

రెండవ ముద్రణ : ఫిబ్రవరి '54
మూడవ ముద్రణ : జూలై '54
నాల్గవ ముద్రణ : జనవరి '56

వెల : ఒక రూపాయి

ముద్రణ : స్వతంత్ర ఆర్ట్ ప్రింటర్సు,
బకింగ్‌హాం పేట — విజయవాడ-2.

విషయసూచిక

యోగ్యతా పత్రం

ఇది మహాప్రస్థానం సంగతి కాదు. ఇదంతా చెలం గొడవ. ఇష్టంలేనివాళ్ళు యీ పేజీలు తిప్పేసి (దీంట్లో మీ సెక్సుని ఉద్రేకించే సంగతులు ఏమీలేవు) శ్రీ శ్రీ అర్ణవంలో పడండి. పదండి ముందుకు. అగాధంలోంచి బైలుదేరే నల్లని అలలు మొహానకొట్టి, ఉక్కిరిబిక్కిరై, తుపానుహోరు చెవుల గింగురుమని, నమ్మిన కాళ్ళ కింది భూమి దొలుచుకుపోతోవుంటే, ఆ చెలమే నయమని వెనక్కి పరిగెత్తిమాస్తారు.

తన కవిత్వానికి ముందుమాట వ్రాయమని శ్రీశ్రీ అడిగితే, కవిత్వాన్ని తూచే రాళ్ళు తనదగ్గర లేవన్నాడు చెలం. 'తూచవద్దు. అనుభవించి, పలువరించ'మన్నాడు శ్రీశ్రీ.

చెలం చూశాడు. మాట్లాడాడు. కాని శ్రీశ్రీని ఎరగడు. రుక్మిణీనాథశాస్త్రి ఒక ఉదయం వచ్చి—

"ఇదేమిటి, ఈ మూల స్త్రీలకోసం ఇట్లా మూలుగుతున్నారు? శ్రీశ్రీ పద్యాల వేగంతో ప్రపంచపు పాత దుమారమంతా వూడ్చుకుపోతోవుంటే!

"హృదయాలమీది పెంకులు పగిలిపోతున్నాయి. బైట వినపడుతున్నాయి, ఇట్లా రండి, రోడ్డుమీదికి" అన్నాడు.

అంతవరకు శ్రీశ్రీ కవిత్వాన్ని ఎరక్కపోవడం చెలంలో క్షమించతగిన విషయం కాదు. కాని చాలావాటికి క్షమించాలి చెలాన్ని.

కవిత్వాన్ని, ముఖ్యం తెలుగు కవిత్వ కన్యల్ని చూస్తే చెలానికి impatience, అనుమానం, శబ్దసౌందర్యంలో తృప్తిపడి సంతోషించవలసిందేకాని, చెప్పేదానికి అర్థం వెదకడం అవివేకం అని. కాని నీరసపు కళాచతురులమల్లే అందాన్ని దూరంనించి చూసి సంతోషించీ, విచారించీ తప్పుకోడం చెలానికి చాతకాదు. తను చెప్పదలచుకున్న సంగతి తనకే స్పష్టంగా తెలీనప్పుడు తన చేతగానితనాన్నీ, అర్థ అస్పష్టతనీ ఛందస్సు చీరల వెనకా, అలంకారాలకుడ్యా, కఠినపదాల బురఖాల్లలోనూ దాచి మోసగించాలని చూస్తాడు కవి— ముఖ్యం, సహజ సౌందర్యం తక్కువైనప్పుడు! సులభంగా, సూటిగా చెప్పేసి, ఇంత ధ్యానానికీ, మౌనానికీ, కార్యాలకీ, విజయాలకీ వ్యవధి నివ్వరాదా అని చెలం కోర్కె. ఆ పని స్త్రీలూ చెయ్యరు, దేశనాయకులూ చెయ్యరు, కవులూ చెయ్యరు—ఒక్క శ్రీశ్రీ తప్ప. కవిత్వంలోనూ, జీవితంలోనూ economy of words and thoughts లేకపోవడం దేశభక్తికన్న హీనమైన పాపం. ఆత్మలోకంలో దివాలా.

తనకీ, ప్రపంచానికీ సామరస్యం కుదిరిందాకా కవి చేసే అంతర్, బహిర్ యుద్ధ రావమే కవిత్వమంటాడు చెలం. అందువల్లనే దిక్కుల్ని, దేవుళ్ని, అధికారుల్ని వూగించి ప్రశ్నించే శ్రీశ్రీ పద్యాలు అంత అభిమానం చెలానికి. నెత్తురూ, కన్నీళ్ళూ తడిపి కొత్త tonic తయారుచేశాడు శ్రీ శ్రీ యీ వృద్ధ ప్రపంచానికి.

హృదయం ఎల్లా కంపిస్తే ఆ కంపనకి మాటలరూపాన్ని యివ్వడం అతనికే తెలుసు. మాటల్ని కత్తులూ, యీటెలూ, మంటలుగా మార్చడం అతనికే చాతనవును. పద్యాలు చదువుతోవుంటే, ఇవి మాటలు కావు, అక్షరాలు కావు— ఉద్రేకాలు, బాధలు, యుద్ధాలు—అతని హృదయంలోంచి మన హృదయంలోకి direct గా పంపిన ఉత్సాహాలు, నెత్తురు కాలవ లనిపిస్తుంది.

ఎందుకంటే—

క్రిష్ణశాస్త్రి తన బాధని అందరిలోనూ పలికిస్తే, శ్రీశ్రీ అందరిబాధనూ తనలో పలికిస్తాడు.

క్రిష్ణశాస్త్రిబాధ ప్రపంచానికి బాధ. ప్రపంచపు బాధ అంతా శ్రీశ్రీ బాధ

౨

శ్రీశ్రీ కవిత్వమూ, పాల్ రోబ్సన్ సంగీతమూ ఒకటేరకం అంటుంది సౌరిస్. ఆ రెంటికీ హద్దులూ, ఆజ్ఞలూ లేవు. అప్పుడప్పుడు లక్షణాలనూ, రాగాలనూ మీరి చెవి కిర్రుమనేట్టు ఇద్దరూ అరుస్తారు. ఏమీ రసంలేకండా flat గా ఎక్కడికో, ఏమీ చేతకానివాళ్ళమల్లే జారిపోతారు. కాని ఆ అరుపుల్లో, చీకట్లో మొహాలూ, తోకలూ కనపడక వెతుక్కునే ప్రజల రోద, గాలిదెబ్బలకింద ఎగిరిపడే సముద్రపు తుపాను గర్జనం, మరఫిరంగుల మరణధ్వానం గింగురుమంటాయి. కంఠం తగ్గించి వినపడకండా తగ్గుస్థాయిలో మూలిగారా, దిక్కులేని దీనుల మూగవేదన, కాలికింద నలిగిన చీమల కాళ్ళు విరిగిన చప్పుడు, నీళ్ళులేక ఎండుతున్న గడ్డిపోచ ఆర్తనాదం వినిపింపచేస్తారు. బుద్ధి వున్నవా డెవ్వడూ అతనిది సంగీతమనికాని, ఇతనిది కవిత్వమనికాని వొప్పుకోడు; వొప్పుకోటమూలేదు. ఎందుకంటే యీ ఇద్దరి appeal బుద్ధిని, వివేకాన్ని, కళా నిబంధనల్ని మించిన ఏ అంతరాళానికో తగులుతుంది— ఆ అంతరాళం అనేది వున్న వాళ్ళకి. కీర్తి మర్యాదన్ని డిగ్రీలతో కొలుచుకుంటో అగచాట్లుపడి కులికే మనుష్యులకి ఆత్మ ఎన్నో మందపు ఇనప పొరలవెనక అణగి చచ్చి, కొనవూపిరితో ఆరిపోలేక మిణుకు మిణుకుమంటో వుంటుంది. అటువంటివాళ్ళకి ఉత్త అర్థంలేని న్యూసెన్సుగా తోస్తాయి శ్రీశ్రీ పద్యాలు. సొంత ఇల్లూ, అణగారిన భార్యా, ప్రతి సంవత్సరం

పై క్లాసులోకి వెళ్ళే కొడుకూ, bank-account, పొట్టిపోని ఆవుతో తృప్తిపడే సంసారుల శాంతహృదయాలమీదినుంచి యీ గీతాల్లోని ఉద్రేక ఉత్సాహాలు విశాఖ పట్నం సముద్రంలో నల్లరాళ్ళమీద అలలు విఫలమైనట్టు దొర్లిపోతాయి. తాంబూలం వేసుకుంటూ, పుస్తకాన్ని ముడిచిపెట్టి, "దేనికోసం ? ఎందుకు ? ఏమిటి కావా లంటాడు ? ఏమిటి ఈ వేదన పాపం ?" అని కొంచెం ఆలోచిస్తారేమో !

ఇదీ సాధారణంగా కల్చర్డు రీడర్సు సంగతి.

కవుల సంగతి వేరు. ఉత్తమ కవిత్వం ఎప్పుడు ప్రచురితమవుతుందా అని వెయ్యి కన్నులతో కనిపెడుతూవుంటారు. కనపడ్డదా, ఆనాటినుంచీ అతిశ్రద్ధగా ఆ కవిత్వాన్ని గురించీ, కవిని గురించీ ప్రచారం మొదలు. సారస్వత పోషకులతో, ఉచితులతో ఎట్లాగో ఓలాగు ఆ కొత్త కవిత్వాన్ని సంభాషణలోకి తీసుకునివచ్చి వ్యక్తి, కాల, పరిస్థితులనుబట్టి చప్పరించడమూ—తమ కావ్యాలనించో, ఇతర కావ్యాలనించో సంగ్ర హించపడినదనడమూ—విప్లవకారణ మనడమూ— నిర్జీవ మనడమూ— కవిని గురించి చాలా righteous indignation తోనో, జాలిపడుతోనో, చాలా సానుభూతీ, దయా వున్నట్టు ప్రస్తావించడమూ వీళ్ళ టెక్నిక్.

"శ్రీ శ్రీ కవిత్వాన్ని గురించి మీ అభిప్రాయం చెప్పండి" అని కవిని అడిగారా, అతను "దానికేం, చాలాబావుంటుంది. ఓ బాగా వ్రాస్తాడు. నేను అతన్ని కూడా బాగా ఎరుగుదును. నా అభిప్రాయం ఏమిటంటే— " అన్నాడా, అతను చాలా సన్నిహిత ప్రియమిత్రు డన్నమాట కవికి. చిరునవ్వుతో శ్రీ శ్రీ విషయమై మీ కళ్ళలో కారం కొట్టిపోతున్నాడు. పొగడ్తలతో మీ నోట్లో విషం కక్కి-పోతున్నాడు, జాగ్రత్త !

శ్రీ శ్రీ కవిత్వానికి motive springs చూపుతాడు ఆ మిత్రుడు. తప్పదు.

"ఆకలిపాట...కటికదరిద్రుడు అతను — తిండిలేక వీధులు తిరిగాడు...పాపం అంటూ ప్రపంచపు సరిహద్దుల్ని పూరించాలని ప్రయత్నించే అతని హృదయోద్రేకాన్ని explain చేస్తాడు.

నిజమా ? నిజమైతే శ్రీ శ్రీ "ఆకలేసి" నక్షత్రాలు అదిరిమూసే "కేకలేశాడు".

ఈ కవికి ఆకలివేస్తే రా— గారి యింటికి వెళ్ళి శ్లాఘించి భత్యఖర్చు తెచ్చుకుని, భోజనంచేసి ప్రియురాలిమీద గీతం వ్రాశాడు.

అబద్ధాలతో, స్తోత్రాలతో, వంచనలతో, అనుకూల దుష్ప్రచారంతో, ఆత్మ శ్లాఘనలతో దేశంమీదపడి బతుకుతున్న యీ parasite కవివరేణ్యులు శ్రీ శ్రీని

విమర్శించడానికి సాహసిస్తున్నారు. 'అభివృద్ధికి రాతగినవాడవు' అని ఆకాశమంత ఎత్తుగావుండే అతని వీపు తట్టి చూస్తున్నారు.

ప్రపంచములో ఈనాడు ప్రతిదేశంలోనూ నూతనయుగ నిర్మాణంకోసం, ధర్మ యుద్ధం చేసే ధీరులు ఈనాడూ పడుతున్న ఘోరమైన అగచాట్లు చూస్తే, అనాదిగా తనకోసం ప్రయత్నించే dreamers మీద యీలోకం వర్షిస్తున్న కర్కశత్వం, వరించి ఆవేశించిన rotten channels యీనాటి సారస్వత సభాపతులు.

తాము బతికివున్న కాలంలో పాతవాఙ్మయంమీద తిరగబడ్డ యీ బతికివున్న శవాలు ఈనాటికీ తాము ముప్పైయేళ్ళక్రిందచేసిన తిరగబాటు ఇతరుల ఖర్చుమీద కాఫీ యిడ్డెన్లముందు inspire ఐ ప్రగల్భాలు పలికే యీ రసికులు, తాము తెచ్చిన సంస్కారమే ఇంక సారస్వతానికి శాశ్వతావధి అని నిరూపించి, ఉప్పొంగి తెలుగుప్రపంచాన్ని పావనం చెయ్యటానికి మీదికి ఉరికే భగీరథప్రవాహాన్ని ఊరి రబ్బిష్ చెత్తలకట్టలతో ఆపాలని ప్రయత్నిస్తున్నారు.

మద్రాసు బస్సుల గోలలమధ్య ఓసారి, "శ్రీ శ్రీ, ఇప్పుడు వ్రాస్తున్న కొత్తదనాలకే ప్రజలు ఇంకా అలవాటు కాలేదే, ఇంకా యీ సర్రియలిజం తెస్తే అసలు గాబరాపడి చదవడమే మానేస్తారేమో!" అన్నాడు చెలం, man of little faith.

శ్రీ శ్రీ ఏం జవాబు చెపితేనేం? మానవజాతిని ఉద్ధరించడానికి కొత్తమతాన్ని కనిపెట్టిన ప్రవక్తవలె చిరునవ్వు నవ్వాడు. తన వ్రాతలు అంగీకారాన్ని పొందేందుకు ఇరవై యేళ్ళ తర్వాత ఇంకా ఆశవదలక కాచుకొనివున్న చెలం, మానవత్వంమీద శ్రీ శ్రీకి వున్న గాఢవిశ్వాసాన్ని చూసి తలవొంచాడు.

శ్రీ శ్రీ కవిత్వాన్ని analyse చేసి, ముక్కలకింద ఎత్తిచూపి, కవీ, మనిషీ, శైలీ, బాల్యం, కవిత్వం, ఛందస్సు, ఎదిరింపు, కొత్తపోకడలు, పాత influences అంటో వాటిశ్రేష్ఠత్వాన్ని explain చెయ్యడానికి చెలానికి అధికారమూ, అర్హతా లేవు. చెలానికి విమర్శే చాతనైతే కొత్తవ్రాతల్ని పాతపత్రికల్లో చీల్చి, చెండాడి, గొప్పతనం లేదని నిరూపించి, ఘనత సంపాయించి, సంవత్సరానికోసారి నిండుభోజనాలు చేసే ఒక డజన్ సారస్వత, కళా, నాటక, నృత్య, గాన, సినిమా పరిషత్తులలో సభ్యత్వం, ఏమో అదృష్టం అపూర్వంగా కలిసివొస్తే జాయింటు సెక్రటరీకూడా సంపాయించే వాడు కాడా!

(శ్రీ) (శ్రీ) పుస్తకం కొని తీరికగా చదవండి. పద్యం పదిసార్లు చదవండి. ఏమీ అర్థంకాలేదా — ఏ యువకుడికో, భిక్షుకుడికో, death-bed present గా పంపండి.

పారెయ్యకండి. అంతకన్నా దాచుకోకండి. తెలుగు కవిత్వాన్ని ఖండించి, దీవించి, ఊగించి, శాసించి, రక్షించే అపూర్వశక్తి మీ చేతులలో పుస్తకం. Pass it on.

పదేళ్ళు ఆగండి. ఈలోపల ఆస్తి సంపాయించడం, పిల్లల్ని కనడం, ధరలు హెచ్చడం కాక, జీవితంలో ఇంకా ఏవన్నా మిమ్మల్ని అమితంగా influence చేసినవి జరిగివుంటే—మళ్ళీ కొత్త కాపీ కొని శ్రీ శ్రీ పద్యాల్ని చదవండి. అపుడన్నా అర్థమౌతుందేమో.

స్వయంగా చదవండి. చదివింతరవాత శ్రీశ్రీని చూడాలనిపిస్తే స్వయంగా చూడండి. ఎవరి అభిప్రాయమూ అడగకండి. ముఖ్యం, కవి అనేవాణ్ణి—చెప్పినా వినకండి.

3

కవిత్వపు కాలం అంతమయింది. నగలూ, అపురూపపు కళలూ, సూర్యకిరణాల్ని ఎరగని అందాలూ గతిస్తున్నట్టే కవిత్వమూ గతించింది. కవిత్వానికికూడా తన ప్రయోజనం తానే చెప్పుకోవలసిన గతిపట్టింది. "ఈనాటి కవిత్వ మంతా ఏమిటి? ఎందుకు వుంది? ఏం చేస్తోంది?" అని దిక్కరించి అడిగే తెలుగుప్రజకు శ్రీ శ్రీ కవిత్వం ప్రత్యుత్తరం. కొద్దిరోజుల్లో నేడు విర్రవీగే కవులు ప్రతివొక్కరూ శ్రీ శ్రీ నీడకింద నించుని తమ ఉనికిని సమర్థించుకోవలసినగతి వొస్తుంది.

చెప్పుకోతగిన ఒక్కకవీ, మన క్రిష్ణశాస్త్రి ఉన్నత హిమాలయ శిఖరాల్లోకురిసిన కవితావర్షం పాయలై, దేశాలవెంట ప్రవహించి, చివరికి సైడుకాలువల్లో పలుకుతున్న సమయాన, తన భీషణాతపజ్వాలలతో ఆవిరి పొగలులేపి, ఆకాశమార్గాన విహారింపజేసి రక్షించాడు శ్రీ శ్రీ.

ఎవరినించి దొంగిలించామో వాళ్ళని క్షమించడం కష్టం.

క్రిష్ణశాస్త్రి పద్యాలు చదివి, అర్థం విడతీసి, "ఏదీ గొప్పతనం, చూప" మంటే చూపలేకపోయినాను పూర్వం. శ్రీ శ్రీ అగ్గిపుల్లలోనూ, కుక్కపిల్లలోనూ కవిత్వం చూపలేను ఈనాడూ.

అగ్గిపుల్లవంక—ముఖ్యం పుచ్చిన అగ్గిపుల్లవంక చాలాసేపు చూడమంటాను.

కుక్కపిల్లని—ముఖ్యం తల్లిచచ్చిన దిక్కులేని గజ్జికుక్కపిల్లని పెంచమంటాను.

మెరీనాలో గాలిలోవూగే (రేడియోలేని రోజులవి) flower-bed పువ్వుశయ్య కేసి చూస్తున్న నన్ను చూచి, "ఈ పువ్వులు-పాడుపువ్వులు! ఎక్కడ చూసినా రోడ్డుపక్కన అంతా ఈ పువ్వులే!" అని నన్ను నిందిస్తున్న మిత్రుడికి ఏం జవాబు చెప్పగలిగాను?

"ఏమిటి వొంతెనమీద నుంచుని చూస్తున్నావు?"

"సంధ్యకేసి."

"ఎవరు ఆమె ?"

అంటే ఏం మాట్లాడగలిగాను ?

పాతపదాలు, డిక్షన్, వర్ణనలూ, అలంకారాలు, ఛందస్సు, ఉపమానాలు, పద్ధతులు, ఆచారాలు, కవిత్వంలోవీ, జీవితంలోవీ, ఇంక మళ్ళీ లేవకుండా వాటి నడ్డి విరకొట్టాడు శ్రీ శ్రీ. "ధ్వంసంచేసి రోడ్డువేశాను—

"పదండి ముందుకు

పదండి తోసుకు—" అంటున్నాడు.

తాము వేటిని ఎదిరించలేక ప్రతిదినమూ లొంగిపోతున్నారో, ఆ నిరంకుశాధికారుల నెత్తిమీద నాలుగు దెబ్బలు కొట్టాడని యువకులు చెలంమీద చూపే అభిమానం చాలదు శ్రీశ్రీకి. తామూ ఇంకో నాలుగుదెబ్బలు కొట్టగల శక్తిని తెచ్చుకోమంటున్నాడు మనుషుల్ని.

శ్రీ శ్రీ ధ్వంసంచేసిన పాతఛందస్సుల్లోంచి పాతమూలుగులూ, Serenadings, మూర్ఛలూ, వేదాంతాలూ, మత్తులూ పోయి—దేశాలకి, ఉత్సాహాలకి, కదిలిపోయే యువకసైన్యాలకి, నూతన యుగనిర్మాతలకి background music కింద marching band కింద, కొత్త రక్తాన్ని కదను తొక్కించే సంగీతం వినపట్టంలేదా, శ్రీ శ్రీ గీతాల్లో! వినపడకపోతే—

"ఎముకలు క్రుళ్ళిన, వయస్సు మళ్ళిన
సోమరులారా, చావండి !"

ప్రపంచం ఎట్లా పోతేనేం ? మీ కెందుకు లెండి.

"అదృష్టవంతులు మీరు...
వడ్డించిన విస్తరి మీ జీవితం. "

ప్రభుత్వాలు, న్యాయస్థానాలు, రక్షకభటవర్గాలు, చెరసాలలు, ఉరికొయ్యలు, భావకవిత్వం ఇవన్నీ మీ ప్రియమిత్రులు. యుద్ధాలనించి, ముష్టివాళ్ళనించి, విప్లవాలనించి అబాధలనించి, అశాంతినించి, సత్యాన్నించి మిమ్మల్ని కాపాడుతారు వీళ్ళు.

వీళ్ళందరి అధ్యక్షుడూ మీ దేవుడు. మీ డబ్బుకి దాసుడు. మీ నంగిపూజలకీ, స్వార్థ ప్రార్థనలకీ వశ్యుడు. దొంగభక్తపరాధీనుడు.

ఇన్ని బాంబులు కురుస్తున్నా, ఇన్ని మరఫిరంగులు మోగుతున్నా; ఇన్ని చెర సాలలు నిండుతున్నా, ఇన్ని విప్లవాలు జరుగుతున్నా ఇంకా విశదం కాదా మీకు — పాతపద్ధతులు, విశ్వాసాలు, ధర్మాలు అన్నీ ఓమూలనుంచి కూలిపోతున్నాయని! ఇంక లాభంలేదని! మీ ఆటలు ఇంక సాగవని!

ఈ విధ్వంసం అనంతరం నవప్రపంచ నిర్మాణకర్తల ఉత్సాహంతో కంఠం కలిపి పాడుతున్నాడు శ్రీశ్రీ.

ఏలోకంలో అన్యాయాలు, అధికారాలు, ఏడుపులు, క్షామాలు, యాచకాలు, క్షుద్ర కవిత్వాలు, శిక్షలు, scandals లేవో ఆ లోకాన్ని dream చేస్తున్నాడు యీ కవి.

మీ ఆనందంకన్న ఇతరుల క్షోభ సంతృప్తినిచ్చే మీకు నరకమంటే అట్లాంటి లోకం.

శ్రీ శ్రీ ఎందుకు నచ్చుతాడు ?

ఇంకా రాత్రి చీకట్లో లోకం నిద్రలో భయంకర స్వప్నాలు కంటో దీనంగా పలవరించే సమయాన ఉషాగమనాన్ని గుర్తించి స్వాగతమిచ్చే వైతాళికుడు శ్రీశ్రీ.

దేవుడు, అధికారాలు, పాతర్లు, సౌఖ్యాలు, నీతులు, స్వర్గం, మర్యాదలు మూట కట్టుకుని తలికే మీకు అర్థంకాని బాధ, మరణం, దరిద్రం, అవిశ్వాసం, అశాంతి ఇవన్నీ అర్థంకాక గట్టిగా సృష్టినే ప్రశ్నిస్తున్న యువకుల లక్షకంఠాల్ని ఏకంచేసి పలుకు తున్నాడు శ్రీ శ్రీ.

మీ కెందుకు లెండి, పట్టుదిళ్ళలో తలలు దూర్చి, భాగ్యవంతులపాలిటి ఈశ్వరుడి మీద స్తోత్రశ్లోకాలు చదువ్తో— "All is well with the world" అనుకుంటో నిద్రపొండి.

నిర్భాగ్యులం కొందరం మాకు—
"అన్నీ సమస్యలే, సందేహాలే".
"ఏవో,
ఏవేవో, ఏవేవో
ఘోషలు వినబడుతున్నాయ్ !
గుండెలు విడిపోతున్నాయ్ !"
మీకు కవిత్వం కావాలా ?

అదుగో ఆమూల పాతగోరీలకేసి మొహాలు తిప్పుకొని, నగిషీలు చెక్కుతున్నారు- పాతపదాలకీ, ఊహాలకీ చిత్రికలుపట్టి — ప్రేయసి మెల్లకన్నులమీద పద్యాలు అల్లుతున్నారు— రామాయణాలూ, శర్మిష్ఠలూ, వృద్ధమునలూ వ్రాసి అర్పిస్తున్నారు, „భారతి"కి నైవేద్యంగా.

వాళ్ళలో చేరండి. వాళ్ళ ధైర్యవచనాలను విని మళ్ళీ నిద్రపొండి.

"రాంబందుల రెక్కల చప్పుడు,
పయోధర ప్రచండ ఘోషం,
ఝంఝూనిల షడ్జధ్వానం"

విని తట్టుకోగల చావ వుంటే ఈ పుస్తకం తెరవండి.

బెజవాడ
17—7—40

చలం

మహాప్రస్థానం

గీతాలు

మహాప్రస్థానం

మరో ప్రపంచం,
మరో ప్రపంచం,
మరో ప్రపంచం పిలిచింది!
పదండి ముందుకు,
పదండి త్రోసుకు!
పోదాం, పోదాం, పైపైకి!

కదం త్రొక్కుతూ,
పదం పాడుతూ,
హృదంతరాళం గర్జిస్తూ –
పదండి పోదాం,
వినబడలేదా
మరో ప్రపంచపు జలపాతం?

దారిపొడుగునా గుండెనెత్తురులు
తర్పణచేస్తూ పదండి ముందుకు!
బాటలు నడచీ,
పేటలు కడచీ,
కోట లన్నిటిని దాటండి!
నదీనదాలూ,
అడవులు, కొండలు,
ఎడారులా మన కడ్డంకి?

పదండి ముందుకు!
పదండి త్రోసుకు!
పోదాం, పోదాం, పైపైకి!

ఎముకలు క్రుళ్ళిన,
వయస్సు మళ్ళిన
సోమరులారా! చావండి!
నెత్తురు మండే,
శక్తులు నిండే
సైనికులారా! రారండి!
"హరోం! హరోం హర!
హర! హర! హర! హర!
హరోం హరా!" అని కదలండి!
మరో ప్రపంచం,
మహా ప్రపంచం
ధరిత్రినిండా నిండింది!

పదండి ముందుకు!
పడండి త్రోసుకు!
ప్రభంజనంవలె హోరెత్తండీ ?
భావవేగమున ప్రసరించండీ!
వర్షుకాభ్రముల ప్రళయఘోషవలె
పెళపెళ పెళపెళ విరుచుకు పడండి!
పదండి,
పదండి,
పదండి ముందుకు!
కనబడలేదా మరో ప్రపంచపు
కణకణమండే త్రేతాగ్ని ?

ఎగిరి, ఎగిరి, ఎగిరి పడుతున్నవి
ఎనభై లక్షల మేరువులు!
తిరిగి, తిరిగి, తిరిగి సముద్రాల్
జలప్రళయ నాట్యం చేస్తున్నవి!

సలసల క్రాగే చమురా? కా దిది,
ఉష్ణరక్త కాసారం!
శివసముద్రమూ,
నయాగరావలె
ఉరకండీ! ఉరకండీ ముందుకు!
పదండి ముందుకు!
పడండి త్రోసుకు!
మరో ప్రపంచపు కంచు నగారా
విరామ మెరుగక మ్రోగింది!

త్రాచులవలెనూ?
రేచులవలెనూ,
ధనంజయునిలా సాగండి!
కనబడలేదా మరో ప్రపంచపు
అగ్నికిరీటపు ధగధగలు,
ఎర్రబావుటా నిగనిగలు,
హోమజ్వాలల భుగభుగలు?

ఐ

భూతాన్ని,
యజ్ఞోపవీతాన్ని,
వైప్లవ్యగీతాన్ని నేను!
స్మరిస్తే పద్యం,
అరిస్తే వాద్యం,
అనలవేదిక ముందు అస్రనైవేద్యం!

లోకాలు,
భవభూతి శ్లోకాలు,
పరమేష్ఠి జూకాలు నా మహోద్రేకాలు!
నా ఊహ చాంపేయమాల!
రసరాజ్య డోల!
నా ఊళ కేదారగౌళ!

గిరులు,
సాగరులు, కంకేళికా మంజరులు,
ఝరులు నా సోదరులు!
నేనొక దుర్గం!
నా దొక స్వర్గం!
అనర్గళం, అనితరసాధ్యం నా మార్గం!

జ య భే రి

నేను సైతం
ప్రపంచాగ్నికి
సమిధ నొక్కటి ఆహుతిచ్చాను !

నేను సైతం
విశ్వవృష్టికి
అశ్రు వొక్కటి ధారపోశాను !

నేను సైతం
భువన ఘోషకు
వెర్రిగొంతుక విచ్చి మ్రోశాను !

* * *

ఎండకాలం మండినప్పుడు
గబ్బిలంవలె
క్రాగిపోలేదా ?

వానకాలం ముసిరిరాగా
నిలువు నిలువున
నీరు కాలేదా ?

శీతకాలం కోతపెట్టగ
కొరడుకట్టీ,
ఆకలేసీ కేకలేశానే !

* * *

నే నొకణ్ణే
నిల్చిపోతే—
చండ్రగాడ్పులు, వానమబ్బులు, మంచుసోనలు
భూమిమీదా

భగ్నమౌతాయి !
నింగినుండి తొంగిచూచే
రంగు రంగుల చుక్కలన్నీ
రాలి, నెత్తురు క్రక్కుకుంటూ
పేలిపోతాయి !

పగళ్ళన్నీ పగిలిపోయీ,
నిశీథాలూ విశీర్ణిల్లీ,
మహాప్రళయం జగం నిండా
ప్రగల్భిస్తుంది !

*　　　*　　　*

నే నొకణ్ణే ధాత్రినిండా
నిండిపోయీ-
నా కుహూరుత శీకరాలే
లోకమంతా - జల్లులాడే
ఆ ముహూర్తా లాగమిస్తాయి !

*　　　*　　　*

నేను సైతం
ప్రపంచాబ్జపు
తెల్ల రేకై పల్లవిస్తాను !

నేను సైతం
విశ్వవీణకు
తంత్రినై మూర్ఛనలు పోతాను !

నేను సైతం
భువన భవనపు
బావుటానై పైకిలేస్తాను !

అభ్యుదయం

ఏవో,
ఏవేవో, ఏవేవో
ఘోషలు వినబడుతున్నాయ్ !
గుండెలు విడిపోతున్నాయ్ !

ఎవరో,
ఎవరెవరో, ఎవరెవరో
తల విరబోసుకు
నగ్నంగా నర్తిస్తున్నారు ! భయో
ద్విగ్నంగా వర్తిస్తున్నారు !

అవిగో !
అవిగవిగో ! అవిగవిగో !
ఇంకిన, తెగిపోయిన, మరణించిన
స్రోతస్విను ! విపంచికలు ! యువయోధులు !

నేడే,
ఈనాడే, ఈనాడే –
జగమంతా బలివితర్ది !
నరజాతికి పరివర్తన !
నవజీవన శుభసమయం ! అభ్యుదయం !

అవతారం

యముని మహిషపు లోహఘంటలు
మబ్బుచాటున
ఖణేల్ మన్నాయి !

నరకలోకపు జాగిలమ్ములు
గొలుసు త్రెంచుకు
ఉరికిపడ్డాయి !

ఉదయసూర్యుని సప్తహయములు
నురుగులెత్తే
పరువు పెట్టేయి !

కనకదుర్గా చండసింహం జూలుదులిపీ, ఆవులించింది!
ఇంద్రదేవుని మదపుటేనుగు ఘీంకరిస్తూ,
సవాల్ చేసింది !

నందికేశుడు
రంకె వేస్తూ,
గంగడోలును కదిపి గంతేడు !

ఆదిసూకర
వేదవేద్యుడు
ఘుర్ఘురిస్తూ, ఘోరసాచాడు !

పుడమి తల్లికి
పురుటి నొప్పులు
కొత్తసృష్టిని స్ఫురింపించాయి !

జ్వాలాతోరణం

స్వర్గనరకముల ఛాయాదేహాళి
తెలి, నలి తలుపులు తెరచి, మూసికొని—
సర్గ విలయః హేమంత వసంత
ధ్వాంత కాంతి విక్రాంతి వేళలో,

చావు పుట్టుకల పొలిమేరలలో
ఆవులించె నొక చితాగ్నికుండం !
అనాధజీవుల సమాధులన్నీ
అఘోరించి ఘోషించాయి !

ఇదేమి ! లోకం హిరణ్యనేత్రుని
పదాఘాతమున ప్రతిధ్వనించగ,
కురుక్షేత్రమున క్రుద్ధవృకోదరు
గదాఘాతమున గజగజలాడగ,

జాతి జాతి నిర్ఘాతపాత సం
ఘాత హేతువై, కాలకేతువై,
అదె సంవర్తపు తుపాను మేఘం
తొలి గర్జించిన తూర్యవిరావం !

ప్రదీప్తకీలా ప్రవాళమాలా
ప్రపంచవేలా ప్రసారములలో,
మిహిర వాజితతి ! మఘవ ధనుర్ద్యుతి !
పుడమికి నేడే పుట్టినరోజట !

న వ క వి త

సిందూరం, రక్తచందనం,
బంధూకం, సంధ్యారాగం,
పులిచంపిన లేడినెత్తురూ,
ఎగరేసిన ఎర్రనిజెండా,
రుద్రాలిక నయనజ్వాలిక,
కలకత్తా కాళిక నాలిక
కావాలోయ్ నవకవనానికి.

ఘాటెక్కిన గంధక ధూమం,
పోటెత్తిన సప్తసముద్రాల్,
రగులుకొనే రాక్షసిబొగ్గూ,
బుగులుకొనే బుక్కాగుండా,
వికసించిన విద్యుత్తేజం,
చెలరేగిన జనసమ్మర్దం
కావాలోయ్ నవకవనానికి.

రాంబందుల రెక్కల చప్పుడు,
పొగగొట్టపు భూంకారధ్వని,
అరణ్యమున హరీంద్రగర్జన,
పయోధర ప్రచండఘోషం,
ఖడ్గమృగోదగ్రవిరావం,
ఝంఝానిలషడ్జధ్వానం
కావాలోయ్ నవకవనానికి.

కదలేదీ కదలించేదీ,
మారేదీ మార్పించేదీ,
పాడేదీ పాడించేదీ,
పెనునిద్దుర వదలించేదీ,
మునుముందుకు సాగించేదీ,
పరిపూర్ణపు బ్రదు కిచ్చేదీ
కావాలోయ్ నవకవనానికి.

సాహసి

ఎగిరించకు లోహవిహంగాలను !
కదిలించకు సుప్తభుజంగాలను !
ఉండనీ,
మస్తిష్క కులాయంలో !
మనోవల్మీకంలో !

అంతరాళ భయంకర
ప్రాంతరాలనా నీ విహారం ?
ముళ్ళదారినా నీ సంచారం ?

పలికించకు పూనమృదంగాలను !
కెరలించకు శాంతతరంగాలను !
హృదయంలో దీపం పెట్టకు !
మంత్రనగరి సరిహద్దులు ముట్టకు.

కళారవి

పోనీ,
పోనీ,
పోతే పోనీ !
సతుల్, సుతుల్, హితుల్ పోనీ
పోతే
పోనీ !

రానీ,
రానీ,
వస్తేరానీ !
కష్టాల్, నష్టాల్,
కోపాల్, తాపాల్, శాపాల్ రానీ !
వస్తే
రానీ !
తిట్లూ, రాట్లూ, పాట్లూ రానీ !
రానీ,
రానీ !

కానీ,
కానీ !
గానం, ధ్యానం !
హాసం, లాసం !
కానీ ! కానీ !
కళారవీ !
పవీ !
కవీ !

ఋక్కులు

కుక్కపిల్లా,
అగ్గిపుల్లా,
సబ్బుబిళ్లా —
హీనంగా చూడకు దేన్నీ !
కవితామయమేనోయ్ అన్నీ !

రొట్టెముక్కా,
అరటితొక్కా,
బల్లచెక్కా —
నీవేపే చూస్తూ ఉంటాయ్ !
తమ లోతు కనుక్కోమంటాయ్ !

తలుపుగొళ్లెం,
హారతిపళ్లెం,
గుర్రపుకళ్లెం —
కాదేదీ కవిత కనర్హం !
ఔనౌను శిల్పమనర్ఘం !

ఉండాలోయ్ కవితావేశం !
కానీవోయ్ రసనిర్దేశం !
దొరకదటోయ్ శోభాలేశం ?
కళ్లుంటూ ఉంటే చూసి,
వాక్కుంటే వ్రాసీ !

ప్రపంచ మొక పద్మవ్యూహం !
కవిత్వ మొక తీరనిదాహం !

కవితా! ఓ కవితా!

కవితా! ఓ కవితా!
నా యువకాశల నవపేశల సుమగీతావరణంలో,
నిను నే నొక సుముహూర్తంలో,
అతిసుందర సుస్పందనఘుందున
దూరంగా వినువీథుల్లో విహరించే
అందని అందానివిగా
భావించిన రోజులలో,
నీకై బ్రదుకే ఒక తపమై
వెదుకాడే నిమిషాలందు నిషాలందున,
ఎటు నే చూచిన చటులాలంకారపు
మటుమాయల నటనలలో
నీ రూపం కనరానందున,
నా గుహలో, కుటిలో, చీకటిలో
ఒక్కడనై స్రుక్కిన రోజులు లేవా?

నీ ప్రాబల్యంలో,
చిరదీక్షా శిక్షా తప స్సమీక్షణాలో,
నిశ్చల సమాధిలో,
సర్గద్వారపు తోరణమై ప్రేలిన నా
మస్తిష్కంలో
ఏవో ఘోషలు, భాషలు, దృశ్యాల్ తోచాయో!'
నే నేవో చిత్రవిచిత్ర శ్యమంత
రోచిర్నివహం చూశానో!
నా గీతం ఏవో శక్తులలో
ప్రాణస్పందన పొందిందో?
నీకై నే నేరిన వేవో ధ్వనులో,

ఏవో మూలాల వెదకిన ప్రోవుల
ప్రోవుల రణన్నినాదాలో !
నడిరేయాకస మావర్తించిన,
మేఘాలావర్షించిన,
ప్రచండ ఝంఝా ప్రభంజనం
గజగజ లాడించిన
నడిసంద్రపు కెరటాల్లో మ్రోగిన
శంఖారావం, ఢంకాధ్వానం !
ఆ రాత్రే,
కారడవులలో లయాతీతమై
విరుతించిన నానాజంతుధ్వనులో ?
నక్షత్రాంతర్నిబిడ నిఖిలగానం,
భూకంపాలు, ప్రభుత్వ పతనాలు,
విప్లవం, యుద్ధం,
అన్నీ నీ చైతన్యం !
నీ విశ్వరూప సాక్షాత్కారం !

మరి నిన్ను స్మరిస్తే
నా కగుపించే దృశ్యాలా ?
వినిపించే భాష్యాలా ?

అగ్నిసరస్సున వికసించిన వజ్రం ?
ఎగిరే లోహశ్యేనం !
ఫిరంగిలో జ్వరం ధ్వనించే మృదంగ నాదం !

ఇంకా నేనేం విన్నానా ?
నడిరే నిద్దురలో.
అప్పుడే ప్రసవించిన శిశువు నెడద నిడుకొని
రుచిర స్వప్నాలను కాంచే
జవరాలి మనఃప్రపంచపు టావర్తాలు !

శిశువు చిత్రనిద్రలో
ప్రాచీన స్మృతు లూచే చప్పుడు !
వైద్యశాలలో,
శస్త్రకారుని మహేంద్రజాలంలో,
చావుబ్రతుకుల సంధ్యాకాలంలో
కన్నులుమూసిన రోగార్తుని
రక్తనాళ సంస్పందన !
కాలువ నీళులలో జారిపడి
కదలగనైనా చాలని
త్రాగుబోతు వ్యక్తావ్యక్తాలాపన !
ప్రేలాపన !
కడుపు దహించుకుపోయే
పడుపుకత్తె రాక్షసరతిలో
అర్ధనిమీలిత నేత్రాల
భయంకరబాధల పాటల పల్లవి !
ఉరితీయబడ్డ శిరస్సు చెప్పిన రహస్యం !
ఉన్మాది మన స్సినీవాలిలో
ఘూకం కేకా, భేకం బాకా !
సమ్మెకట్టిన కూలీల,
సమ్మెకట్టిన కూలీల భార్యల, బిడ్డల
ఆకటి చీకటిచిచ్చుల
హాహాకారం ! ఆర్తారావం !
ఒక లక్ష నక్షత్రాల మాటలు,
ఒక కోటి జలపాతాల పాటలు,
శతకోటి సముద్రతరంగాల మ్రోతలు !
విన్నానమ్మా ! విన్నా, నెన్నో విన్నాను.
నా విన్నవి కన్నవి విన్నవించగా
మాటలకై వెదుకాడగబోతే —

అవి,
పుంఖానుపుంఖంగా
శ్మశానాలవంటి నిఘంటువుల దాటి,
వ్యాకరణాల సంకెళ్ళు విడిచి,
ఛందస్సుల సర్పపరిష్వంగం వదలి –
వడిగా, వడివడిగా
వెలువడినై, పరుగిడినై, నా యెద నడుగిడినై !
ఆ చెలరేగిన కలగాపులగపు
విలయావర్తపు
బలవత్ ఝరవత్ పరివర్తనలో,
నే నేయే వీధులలో
చంక్రమణం చేశానో,
నా సృష్టించిన గానంలో
ప్రక్షాళిత మామక పాపపరంపర
లానందవశంవదహృదయుని జేస్తే –
నీకై మేలుకొనిన
సకలేంద్రియములతో
ఏది రచిస్తున్నానో, చూస్తున్నానో,
ఊపిరి తీస్తున్నానో,
నిర్వికల్పసమాధిలో
నా ప్రాణం నిర్వాణం పొందిందో,
అటు నను మంత్రించిన,
సమ్ముగ్ధం గావించిన ఆ గాంధర్వానికి,
తారానివహపు ప్రేమసమాగమంలో
జన్మించిన సంగీతానికి...
నా నాడుల తీగలపై సాగిన
నాదబ్రహ్మపు పరిచుంబనలో,
ప్రాణావసాన వేళాజనితం,

నానాగానానూనస్వానావళితం,
బ్రదుకును బ్రచండభేరుండ గరు
త్పరిరంభంలో పట్టినగానం,
సుఖదుఃఖాదిక ద్వంద్వాతీతం,
అమోఘ, మగాధ, మచింత్య, మమేయం,
ఏకాంతం, ఏకైకం,
క్షణికమై శాశ్వతమైన దివ్యానుభవం,
బ్రహ్మానుభవం కలిగించిన,
నను కరిగించిన కవనఘృణీ !
రమణీ !
కవితా ! ఓ కవితా !

నా జనని గర్భంలో,
ఆకారం లేకుండా నిద్రిస్తూన్న
నా అహంకారానికి
ఆకలి గొల్పించిన నాడో !
నా బహిరంతరింద్రియాలలో
ప్రాణం ప్రసరించగ, నే నీ భూలోకంలో పడి
సుఖదుఃఖా లేవో
వస్తూంటే తలదాలిచి
ప్రపంచ పరిణాహంలో
ప్రయాణికుడనై,
పరివ్రాజకుడనై
విహ్వలంగా వర్తించేవేళ
అభయ హస్తముద్రతో నను దరిసిన,
నన్ను పునీతుని కావించిన కవితా !
లలిత లలిత కరుణామహితా !
అనుపమితా !

అపరిమితా !
కవితా ! ఓ కవితా !

నేడో, నా ఊహాంచల
సాహసికాంసం కప్పిన నా
నిట్టూర్పులు వినిపిస్తాయా ?
నే నేదో విరచిస్తానని,
నా రచనలలో లోకం ప్రతిఫలించి,
నా తపస్సు ఫలించి,
నా గీతం గుండెలలో ఘూర్ణిల్లగ
నా జాతి జనులు పాడుకొనే
మంత్రంగా ప్రయోగించాలనీ,
నా ఆకాశాలను
లోకానికి చేరువగా,
నా ఆదర్శాలను
సోదరులంతా పంచుకునే
వెలుగుల రవ్వల జడిగా,
అందీ అందకపోయే
నీ చేలాంచలముల విసరుల
కొస గాలులతో నిర్మించిన
నా నుడి నీ గుడిగా,
నా గీతం నైవేద్యంగా, హృద్యంగా,
అర్పిస్తానో
నా విసరిన రస విస్మృమర
కుసుమ పరాగం !
ఓహో ! ఓ రసధుని ! మణిఖని ! జననీ ! ఓ కవితా!
కవితా ! కవితా ! ఓ కవితా !

ప్రతిజ్ఞ

పొలాలనన్నీ,
హలాల దున్నీ,
ఇలాతలంలో హేమం పిండగ –
జగానికంతా సౌఖ్యం నిండగ –
విరామ మెరుగక పరిశ్రమించే,
బలం ధరిత్రికి బలికావించే,
కర్షకవీరుల కాయంనిండా
కాలువకట్టే ఘర్మజలానికి,
ఘర్మజలానికి,
ధర్మజలానికి,
ఘర్మజలానికి ఖరీదు లేదోయ్ !
నరాల బిగువూ,
కరాల సత్తువ
వరాలవర్షం కురిపించాలని,
ప్రపంచ భాగ్యం వర్ధిల్లాలని –
గనిలో, వనిలో, కార్ఖానాలో
పరిక్లమిస్తూ,
పరిప్లవిస్తూ
ధనికస్వామికి దాస్యం చేసే,
యంత్రభూతముల కోరలు తోమే,
కార్మికధీరుల కన్నుల నిండా
కణకణ మండే,
గలగల తొణకే
విలాపాగ్నులకు, విషాదాశ్రులకు
ఖరీదుకట్టే షరాబు లేడోయ్ !

నిరపరాధులై దురదృష్టంచే
చెరసాలలలో చిక్కేవాళ్ళూ-
లోహరాక్షసుల పదఘట్టనచే
కోనప్రాణంతో కనలేవాళ్ళూ-
కష్టం చాలక కడుపుమంటచే
తెగించి సమ్మెలు కట్టేవాళ్ళూ-
శ్రమ నిష్ఫలమై,
జని నిష్ఠురమై,
నూతిని గోతిని వెదకేవాళ్ళూ-
అనేకు లింకా అభాగ్యులంతా,

అనాథులంతా,
అశాంతులంతా,
దీర్ఘశ్రుతిలో, తీవ్రధ్వనితో
విప్లవశంఖం వినిపిస్తారోయ్ !

కావున- లోకపు టన్యాయాలూ,
కాల్చే ఆకలి, కూల్చే వేదన,
దారిద్ర్యాలూ, దౌర్జన్యాలూ
పరిష్కరించే, బహిష్కరించే
బాటలు తీస్తూ,
పాటలు వ్రాస్తూ,
నాలో కదిలే నవ్యకవిత్వం
కార్మికలోకపు కల్యాణానికి,
శ్రామికలోకపు సౌభాగ్యానికి,
సమర్పణంగా,
సమర్చనంగా -
త్రిలోకాలలో,
త్రికాలాలలో,

శ్రమైక జీవన సౌందర్యానికి
సమానమైనది లేనే లేదని
కష్టజీవులకూ,
కర్మవీరులకు
నిత్యమంగళం నిర్దేశిస్తూ,
స్వస్తివాక్యములు సంధానిస్తూ,
స్వర్ణవాద్యములు సంరావిస్తూ—
వ్యథార్త జీవిత యథార్థ దృశ్యం
పునాదిగా ఇక జనించబోయే
భావి వేదముల జీవనాదములు
జగత్తుకంతా చవులిస్తానోయ్ !

కమ్మరి కొలిమీ, కుమ్మరి చక్రం,
జాలరి పగ్గం,
సాలెల మగ్గం,
శరీర కష్టం స్ఫురింపజేసే
గొడ్డలి, రంపం, కొడవలి, నాగలి,
సహస్రవృత్తుల సమస్త చిహ్నాలు—
నా వినుతించే,
నా విరుతించే,
నా వినిపించే నవీనగీతికి,
నా విరచించే నవీనరీతికి
భావం !
భాగ్యం !
ప్రాణం !
ప్రణవం !

బాటసారి

కూటికోసం, కూలికోసం,
పట్టణంలో బ్రతుకుదామని-
తల్లిమాటలు చెవినిపెట్టక
బయలుదేరిన బాటసారికి,
మూడురోజులు ఒక్కతీరుగ
నడుస్తున్నా దిక్కుతెలియక-
నడిసముద్రపు నావరీతిగ
సంచరిస్తూ, సంచలిస్తూ,
దిగులుపడుతూ, దీనుడౌతూ
తిరుగుతుంటే—
చండ చండం, తీవ్ర తీవ్రం
జ్వరం కాస్తే,
భయం వేస్తే,
ప్రలాపిస్తే-
మబ్బుపట్టే, గాలికొట్టే,
వానవస్తే, వరదవస్తే,
చిమ్మచీకటి క్రమ్ముకొస్తే
దారితప్పిన బాటసారికి
ఎంతకష్టం ?

కళ్లు వాకిట నిలిపి చూచే
పల్లెటూళ్ళో తల్లి ఏమని
పలవరిస్తోందో...?

చింతనిప్పులలాగు కన్నుల
చెరిగిపోసే మంటలెత్తగ,
గుండుసూదులు గ్రుచ్చినట్లై

శిరోవేదన అతిశయించగ,
రాత్రి, నల్లని రాతిపోలిక
గుండెమీదనె కూరుచుండగ,
తల్లి పిల్చే కల్లదృశ్యం
కళ్ళముందట గంతులేయగ,
చెవులు సోకని పిలుపు లేవో
తలచుకుంటూ, కలత కంటూ—
తల్లడిల్లే,
కెళ్ళగిల్లే,
పల్లడిల్లే బాటసారికి
ఎంతకష్టం !

అతని బ్రదుకున కదే ఆఖరు !
గ్రుడ్డిచీకటిలోన గూబలు
ఘూకరించాయి;
వాన వెలిసీ మబ్బులో ఒక
మెరుపు మెరిసింది;
వేగుజామును తెలియజేస్తూ
కోడి కూసింది;
విడిన మబ్బుల నడుమనుండే
వేగుజుక్క వెక్కిరించింది;
బాటసారి కళేబరంతో
శీతవాయువు ఆడుకుంటోంది !
పల్లెటూళ్ళో తల్లి కేదో
పాడుకలలో పేగు కదిలింది !

భి క్షు వ ర్షీ య సి

దారిపక్క, చెట్టుక్రింద,
ఆరిన కుంపటి విధాన
కూర్చున్నది ముసిల్దొకతె
మూలుగుతూ, ముసురుతున్న
ఈగలతో వేగలేక.

ముగ్గుబుట్టవంటి తలా,
ముడుతలు తేరిన దేహం,
కాంతిలేని గాజుకళ్ళు,
తనకన్నా శవం నయం.

పడిపోయెను జబ్బుచేసి,
అడుక్కునే శక్తి లేదు,
రానున్నది చలికాలం,
దిక్కులేని దీనురాలు.

ఏళ్ళు ముదిరి, కీళ్ళు కదిలి,
బతుకంటే కోర్కె సడలి —
పక్కనున్న బండరాతి
పగిదిగనే పడిఉన్నది.

"ఆ అవ్వే మరణిస్తే
ఆ పాపం ఎవ్వరిదని
వెర్రిగాలి ప్రశ్నిస్తూ
వెళిపోయింది!

ఎముకముక్క కొరుక్కుంటు
ఏమీ అనలేదు కుక్క,
ఒక ఈగను పడవేసుకు
తొందరగా తొలగె తొండ.

క్రమ్మె చిమ్మచీకట్లూ,
దుమ్మురేగె నంతలోన,
“ఇది నా పాపం కా”దనె
ఎగిరి వచ్చి ఎంగిలాకు.

ఉన్మాది

అలకలన్నీ అట్టకట్టిన,
బొమికలన్నీ ప్రోవుపట్టిన,
కాగితంవలె పలచబారిన
వెర్రివాడా! కుర్రవాడా!

వీధికంతా వెక్కిరింతగ,
ఊరికంతా దిష్టిబొమ్మగ,
తూముప్రక్కన ధూళిలోనే
తూలుతున్నావా?

నీవు చూసే వెకిలిచూపూ,
నీవు తీసే కూనిరాగం;
మాకు తెలియని నీ ప్రపంచపు
మహారణ్యపు చిక్కుదారులు!

వెర్రివాడా! కుర్రవాడా!
నిన్ను చూసీచూడనట్లే
తెలివిమీరిన పెద్దమనుషులు
తొలగిపోతారు!

వెర్రివాడా! కుర్రవాడా!
క్షమిస్తావా? సహిస్తావా?
బుద్ధిమంతులు నీకు చేసిన
దురన్యాయాన్ని?

అట్లు చూడకు, అట్లు పాడకు,
మమ్ము వేళాకోళమాడకు!
వెర్రివాడా! కుర్రవాడా!
వేడుకుంటాము!

చేదు పాట

ఔను నిజం, ఔను నిజం,
ఔను నిజం నీ వన్నది:
నీ వన్నది, నీ వన్నది,
నీ వన్నది నిజం, నిజం!

లేదు సుఖం, లేదు సుఖం,
లేదు సుఖం జగత్తులో:
బ్రదుకు వృథా! చదువు వృథా,
కవిత వృథా! వృథా, వృథా!

మన మంతా బానిసలం,
గానుగులం, పీనుగులం!
వెనుక దగా, ముందు దగా,
కుడియెడమల దగా, దగా!

మనదీ ఒక బ్రదుకేనా?
కుక్కలవలె, నక్కలవలె!
మనదీ ఒక బ్రదుకేనా!
సందుల్లో పందులవలె!

నిజం సుమీ, నిజం సుమీ,
నీ వన్నది నిజం సుమీ:
బ్రదుకు ఛాయ, చదువు మాయ,
కవిత కరక్కాయ సుమీ!

లేదు సుఖం, లేదు రసం,
చేదువిషం జీవఫలం!

జీవఫలం చేదువిషం,
చేదువిషం, చేదువిషం !

ఔను నిజం, ఔను సుమా,
ఔను నిజం నీ వన్నది :
నీ వన్నది, నీ వన్నది,
నీ వన్నది నిజం, నిజం !

సంధ్యా సమస్యలు

ఆ సాయంత్రం...

రాక్సీలో నార్మా షేరర్,
బ్రాడ్వేలో కాంచనమాల!
ఎటు కేగుటో సమస్య తగిలిం
దొక విద్యార్థికి!

ఉడిపీ శ్రీకృష్ణవిలాస్‌లో—
అటు చూస్తే బాదంహల్వా,
ఇటు చూస్తే సేమ్యా ఇడ్లీ!
ఎంచుకోనే సమస్య కలిగిం
దొక ఉద్యోగికి!

ఆ సాయంత్రం...

ఇటు చూస్తే అప్పులవాళ్లూ,
అటు చూస్తే బిడ్డల ఆకలి!
ఉరిపోసుకు చనిపోవడమో,
సముద్రమున పడిపోవడమో—
సమస్యగా ఘనీభవించిం
దొక సంసారికి!

దేని కొరకు ?

వేళ కాని వేళలలో,
లేనిపోని వాంఛలతో —
దారికాని దారులలో,
కానరాని కాంక్షలతో —
దేనికొరకు పదేపదే
దేవులాడుతావ్ ?
ఆకటితో, అలసటతో
ప్రాకులాడుతావ్ ?
శ్రీనివాసరావ్ !

శ్రీనివాసరావ్ !
దేనికోసమోయ్ ?
నడిరాతిరి కడలివద్ద
హోరుగాలి ఉపశ్రుతిగ,
నీలోనే నీ వేదో
ఆలపించుతావ్ ?
అవ్యక్తపు టూహాలతో
ఆలసించుతావ్ !
జగమంతా నిదుర మునిగి
సద్దణగిన నడిరాతిరి
నీలోనే నీ వేదో
ఆలకించుతావ్ ?
శ్రీనివాసరావ్ !
శ్రీనివాసరావ్ !

కేక

నిద్రకు వెలినై...
నే నొంటరినై...
నా గదిలోపల చీకటిలో!
చీకటిలోపల నా గదిలో!
నా గదిలో...
చీకటిలో...

నే నొక్కడనై...
నిద్రకు వెలినై...
కన్నుల నిండిన కావిరితో!
కావిరి నిండిన కన్నులతో!
కన్నులలో...
కావిరితో...

నిద్రకు వెలినై...
నే నొక్కడనై...
గుండెల కప్పిన కుంపటితో!
కుంపటి కప్పిన గుండెలతో!
గుండెలలో...
కుంపటితో...

నా కనుగోసల,
నా మొదగోడల,
నాలుగు దిక్కుల బాకులతో
బాకుల కోటల బాటలతో.
బాటలలో...
బాకులతో...

భగభగ భుగభుగ
భగభగ మండే
నా గది చీకటి నాలుకలతో !
నాలుక చీలిన నాగులతో !
నా గదిలో...
నాగులతో...

ఇరవై కోరల,
అరవై కొమ్ముల,
క్రూర ఘోర కర్కోటకులో ?
కోరకి కన్నా,
కొమ్ముకి కన్నా,
కర్కోటక కర్కోటకులో ?

దారుణ మారణ దానవ భాషలు !
భేరవ భైరవ భీకర ఘోషలు !
ఘోషల, భాషల,
ఘంటల మంటల
కంటక కంఠపు గణగణాలో ?
చిటికెల మెటికెల చిటపటలో ?

నే నొంటరినై...
నిద్రకు వెలినై...
చీకటిలోపల నా గదిలో !
నా గదిలోపల చీకటిలో !
చీకటిలో...
ఆకటింక్లో...

ఒక రాత్రి

గగనమంతా నిండి,
పొగలాగు గ్రమ్మి-
బహుళ పంచమి జ్యోత్స్న
భయపెట్టు నన్ను !

ఆకాశపు ఎడారి
నంతటా, అకట !
ఈ రేయి రేగింది
ఇసుక తుపాను !

గాలిలో కనరాని
గడుసు దయ్యాలు
భూ దివమ్ముల మధ్య
ఈదుతున్నాయి !

నోరెత్తి హోరెత్తి
నొగులు సాగరము !
కరి కళేబరములా
కదలదు కొండ.!

ఆకాశపు ఎడారి
లో కాళ్లు తెగిన
ఒంటరి ఒంటెలా
గుండె జాబిల్లి !

విశ్వమంతా నిండి,
వెలిబూదివోలె-
బహుళ పంచమి జ్యోత్స్న
భయపెట్టు నన్ను !

ఆకాశదీపం

గదిలో ఎవరూ లేరు,
గదినిండా నిశ్శబ్దం,
సాయంత్రం ఆరున్నర.
గదిలోపల చినుకులవలె చీకట్లు.

ఖండపరశు గళ కపాలగణముల
కనుకొలకులలో ఒకటివలె
చూపు లేని చూపులతో తేరి
చూస్తున్నది గది.
గదిలోపల ఏవేవో ఆవిరులు.

దూరాన నింగిమీద తోచిన ఒక చుక్క
మిణుకు చూపులు మెలమెల్లగా విసరి
గదిని తలపోతతో
కౌగిలించుకొంటున్నది.

ఒక దురదృష్టజీవి
ఉదయం ఆరున్నరకు
ఆ గదిలోనే ఆరిపోయాడు.

అతని దీపం ఆ గదిలో
మూల నక్కి మూలుగుతున్నది.
ప్రమిదలో చమురు త్రాగుతూ
పలుదిక్కులు చూస్తున్నది.
చీకటి బోనులో
సింహములా నిలుచున్నది.
కత్తిగంటుమీద
నెత్తుటి బొట్టులాగున్నది.

ప్రమిదలో నిలిచి
పలుదిక్కులు చూస్తున్నది దీపం.

అకస్మాత్తుగా ఆ దీపం
ఆకాశతారను చూసింది.
రాకాసి కేకలు వేసింది.
(నీకూ నాకూ చెవుల సోకని కేకలు.)
ఆకాశతార ఆదరపు చూపులు చాపింది.
అలిసిపోయింది పాపం, దీపం.
ఆకాశతార ఆహ్వానగానం చేసింది.
దీపం ఆరిపోయింది.
తారగా మారిపోయింది.

అవతలి గట్టు

— ఇవేమిటీ వింత భయాలు ?
— ఇంట్లో చీకటి !

— ఇవేమిటీ అపస్వరాలు ?
— తెగింది తీగ !

— అవేమిటా రంగుల నీడలు ?
— చావూ, బ్రతుకూ !

— ఎచటికి పోతా వీ రాత్రి ?
— అవతలి గట్టుకు !

పరాజితులు

అలసిన కన్నులు కాంచే దేమిటి ?
తొణికిన స్వప్నం,
తొలగిన స్వర్గం !

చెదరిన గుండెల నదిమే దేమిటి ?
అవతల, ఇవతల
అరుల్లై ఇరులే !

విసిగిన ప్రాణుల పిలిచే దెవ్వరు ?
దుర్మతి, దుర్గతి,
దుర్మతి, దుర్మృతి !

ఆః !

నిప్పులు చిమ్ముకుంటూ
నింగికి నే నెగిరిపోతే,
నిబిడాశ్చర్యంతో వీరు –

నెత్తురు క్రక్కుకుంటూ
నేలకు నే రాలిపోతే
నిర్దాక్షిణ్యంగా వీరె...

ఒ క క్ష ణం లో...

ఒక క్షణంలో

మనస్సులో ఏదో స్మృతి
తటిస్థాణి
మనోఘృణి
ఏదో మతి వికాసించి,

క్షణంలో

అదే పసుగు
మారేడకో...
ఆకులలో చీకటిలో
ఇరుల ఇసుకులలో
చినుకులలో
పడనో మరపులలో
మరపుల మడతలలో
కనబడక :

ఒక క్షణంలో

పూర్వాపు సఖుని ముఖం
నవ్వులతో
రంగుల పువ్వులతో
కలకలమని కళలు కురిసి
హర్షంతో
ఆశావర్షంతో
కనుల వెనుక తెరముందర
కనిపించి,

8

మరుక్షణం

విడివడి మారేడకో —
వడివడి మారేడకో ?

ఒక క్షణంలో
సకల జగం
సరభసగమనంతో...

పిమ్మట నిశ్శబ్దం.
ఆ క్షణమందే

గుండెల కొండలలో
మ్రోగును మార్మ్రోగును
హుటాహుటి పరుగెత్తే
యుగాల రథనాదం.

నీ డ లు

చూడు, చూడు, నీడలు !
నీడలు, పొగమేడలు !

యుగయుగాల దోపిడిలో,
నరనరాల రాపిడిలో—
పగదూరిన,
పొగచూరిన
శాసనాల జాడలు !
జాలిజారు్చ గోడలు !

చూడు, చూడు, నీడలు !
నీడలు, పొగమేడలు !

*　　　　*　　　　*

చూడు, చూడు, నీడలు !
పేదవాళ్ళ వాడలు !

నరనరాల వేదనలో
తరతరాల రోదనలో—
బక్క—చిక్కి,
చిక్క చచ్చి
పడిన బతుకుగోడలు !
పాడుపడ్డ వాడలు !

చూడు, చూడు, నీడలు !
పేదవాళ్ళ వాడలు !

*　　　　*　　　　*

చూడు, చూడు, నీడలు !
పూలు లేని కాడలు !

తరతరాల చెరసాలల
రకరకాల తెర చాటుల
పొదిగిటిలో
ఒదిగిలిపడు
నిర్భాగ్యపు నీడలు !
ఎడారిలో ఓడలు !

చూడు, చూడు, నీడలు !
పూలు లేని కాడలు !

*   *   *

చూడు, చూడు, వ్రీడలు !
పీడలతో క్రీడలు !
చూడు, చూడు, నీడలు !
సూర్యునితో క్రీడలు !
సూర్యునిలో సూదులతో
క్రీడలాడు నీడలు !

శైశవగీతి

పాపం, పుణ్యం, ప్రపంచమార్గం-
కష్టం, సౌఖ్యం, శ్లేషార్థాలూ
ఏమీ ఎరుగని పూవుల్లారా !
అయిదారేడుల పాపల్లారా !

మెరుపు మెరిస్తే,
వాన కురిస్తే,
ఆకసమున హరివిల్లు విరిస్తే
అవి మీకే అని ఆనందించే
కూనల్లారా !

అచ్చటి కిచ్చటి కనుకోకుండా
ఎచ్చటెచటికో ఎగురుతుపోయే,
ఈలలవేస్తూ ఎగురుతుపోయే
పిట్టల్లారా !
పిల్లల్లారా !

గరికపచ్చ మైదానాల్లోనూ,
తామరపూవుల కోనేరులలో,
పంటచేలలో, బొమ్మరిళ్ళలో,
తండ్రి సందిటా, తల్లి కౌగిటా,
దేహధూళితో, కచభారంతో,
నోళుల వ్రేళులు, పాలబుగ్గలూ,
ఎక్కడ చూస్తే అక్కడ మీరై
విశ్వరూపమున విహరిస్తుండే
పరమాత్ములు
ఓ చిరుతల్లారా !

మీదే, మీదే సమస్త విశ్వం!
మీరే లోకపు భాగ్యవిధాతలు!
మీ హాసంలో మెరుగులుతీరును
వచ్చేనాళ్ళ విభా ప్రభాతములు!
ఋతువుల రాణీ వసంతకాలం
మంత్రకవాటం తెరుచుకునీ,
కించువృషభముల అగ్నిశ్వాసం
క్రక్కే గ్రీష్మం కదలాడీ,
ఏళ్ళు, బయళ్ళూ, ఊళ్ళూ, బీళ్ళూ
ఏకంచేసే వర్షాకాలం,
స్వచ్ఛకౌముదుల శరన్నిశీథినులు,
హిమానీ నిబిడ హేమంతములు,
చలివణకించే శైశిరకాలం
వస్తూ పోతూ దాగుడుమూతల
క్రీడలాడుతవి మీ నిమిత్తమే!
ఇవాళలాగే ఎప్పుడుకూడా
ఇనబింబం పయనించు నింగిపై!
ఎప్పుడుకూడా ఇవాళలాగే
గాలులు వీచును, పూవులు పూచును!
నాకు కనంబడు నానాతారక,
లనేకవర్ణా, లనంతరోచులు,
దిక్కుదిక్కులా దివ్యగీతములు
మీరూ వీటికి వారసులే! ఇవి
మీలోకూడా మిలమిలలాడును!

నా గతశైశవ రాగమాలికల
ప్రతిధ్వనులకై,
పోయిన బాల్యపు చెరిగిన పదముల
చిహ్నలకోసం,

ఒంటరిగా కూర్చుండి ఊరుపులు
కదలే గాలికి కబళము నిస్తూ,
ప్రమాదవీణలు కమాచి పాడగ
సెలయేళ్ళను, లేళ్ళను లాలిస్తూ
పాతాళానికి పట్టికొట్టే
వైతరణీనది లోతులు చూస్తూ,
శాంతములే, కేకాంతముగా, ది
గ్భ్రాంతిలో మునిగి గుటకలు వేస్తూ,
మెటికె విరుస్తూ ఇట కూర్చుండిన
నను చూస్తూంటే నవ్వొస్తోందా ?
ఉడుతల్లారా !
బుడుతల్లారా !
ఇది నా గీతం, వింటారా ?

పేదలు

అంతేలే, పేదల గుండెలు!
అశ్రువులే నిండిన కుండలు!
శ్మశానమున శశికాంతులలో
చలిబారిన వెలిరాబండలు!

అంతేలే, పేదల మూపులు!
అణగార్చగ విధి త్రోద్రోపులు,
పయోధి తట కుటీరములవలె
భరియించవు బాధల మోపులు!

అంతేలే, పేదల చేతులు!
శ్లథ శైశిర పలాశరీతులు!
విశుష్కములు, పరిపాండురములు!
విచలించెడి విషాద హేతులు!

అంతేలే, పేదల కన్నులు!
వినమ్రములు వెతల వ్రణమ్ములు!
తుపానులో తడిసిన, జడసిన
గోమాతల కన్నుల తమ్ములు!

అంతేలే, పేదల బ్రతుకులు!
తిరిపెమునకు పిడికెడు మెతుకులు!
తెరు వెరుగని దీర్ఘరాత్రిలో
తల పగిలెడి తలపుల గతుకులు!

(Emile Verhaeren వ్రాసిన Les Pauvres అనే గీతానికి అనువాదం)

గ ం ట లు

పట్టణాలలోఁ, పల్లెటూళ్ళలోఁ,
బట్టబయలునా, పర్వతగుహాలా,
ఎడారులందూ, సముద్రమందూ,
అడవుల వెంటా, అగడ్తలంటా,
ప్రపంచమంతా ప్రతిధ్వనిస్తూ
గంటలు! గంటలు! గంటలు! గంటలు!
గంటలు! గంటలు!
గణగణ గణగణ గణగణ గంటలు!
గణగణ గణగణ
గంటలు! గంటలు!

భయంకరముగా, పరిహాసముగా,
ఉద్రేకముతోఁ, ఉల్లాసముతోఁ,
సక్రోధముగా, జాలిజాలిగా,
అనురాగముతోఁ, ఆర్భాటముతోఁ,
ఒకమారు రిచటా, ఒకమారు రచటా
గంటలు! గంటలు!
గంటలు! గంటలు!

సింహాములాగూ, సివంగిలాగూ,
ఫిరంగిలాగూ, కురంగిలాగూ,
శంఖములాగూ, సర్పములాగూ,
సృగాలమట్లూ, బిడాలమట్లూ,
పండితులట్లూ, బాలకులట్లూ,
గాణగాణ గణగణ
గణగణ గాణగాణ
గంటలు! గంటలు!
గంటలు! గంటలు!

కర్మాగారము, కళాయతనమూ,
కార్యాలయమూ, కారాగృహముల,
దేవుని గుడిలో, బడిలో, మడిలో,
ప్రాణము మ్రోగే ప్రతిష్ఠలములో,
నీ హృదయములో, నా హృదయములో
గంటలు! గంటలు!
గంటలు! గంటలు!

ఉత్తరమందూ, దక్షిణమందూ,
ఉదయమునందూ, ప్రదోషమందూ,
వెన్నెలలోనూ, చీకటిలోనూ,
మండు టెండలో, జడిలో, చలిలో,
ఇపుడూ, అపుడూ, ఎపుడూ మ్రోగెడు
గంటలు! గంటలు! గంటలు! గంటలు!
గంటలు! గంటలు! గంటలు! గంటలు!
గణగణ గణగణ గంటలు! గంటలు!
గణగణ గంటలు!
గంటలు! గంటలు!

(E. A. Poe వ్రాసిన **The Bells** కనువాదం కాదు)

అద్వైతం

ఆనందం అర్ణవమైతే,
అనురాగం అంబరమైతే—
　　అనురాగపు టంచులు చూస్తాం,
　　ఆనందపు లోతులు తీస్తాం.

నీ కంకణ నిక్వాణంలో,
నా జీవన నిర్వాణంలో—
నీ మదిలో డోలలు తూగీ,
నా హృదిలో జ్వాలలు రేగీ—
నీ తలపున రేకులు పూస్తే,
నా వలపున బాకులు దూస్తే—
　　మరణానికి ప్రాణం పోస్తాం,
　　స్వర్గానికి నిచ్చెన వేస్తాం.

హసనానికి రాణివి నీవై,
వ్యసనానికి బానిస నేనై—
విషమించిన మదీయ ఖేదం,
కుసుమించిన త్వదీయ మోదం—
విషవాయువులై ప్రసరిస్తే,
విరితేనియలై ప్రవహిస్తే—
　　ప్రపంచమును పరిహసిస్తాం,
　　భవిష్యమును పరిపాలిస్తాం.

వాసంత సమీరం నీవై,
హేమంత తుషారం నేనై—
నీ ఎగిరిన జీవవిహంగం,
నా పగిలిన మరణమృదంగం—

చిగురించిన తోటలలోనో,
చితులుంచిన చోటులలోనో-
వలయములై చలించినపుడే,
విలయములై జ్వలించినపుడే-
కాలానికి కళ్ళెం వేస్తాం,
ప్రేమానికి గొళ్ళెం తీస్తాం.

నీ మోవికి కావిని నేనై,
నా భావికి దేవివి నీవై-
నీ కంకణ నిక్వాణంలో,
నా జీవన నిర్వాణంలో-
ఆనందం అర్ణవమైతే,
అనురాగం అంబరమైతే-
ప్రపంచమును పరిహసిస్తాం,
భవిష్యమును పరిపాలిస్తాం.

[A. C. Swinburne తన రచనలలో, ముఖ్యంగా A Match అనే గీతంలో చూపిన మార్గానికి కృతజ్ఞతతో]

స్విన్ బర్న్ కవికి

విషం క్రక్కే భుజంగాలో,
కదం త్రొక్కే తురంగాలో,
మదం పట్టిన మాతంగాలో
కవీ, నీ పాటల్ ?

వలయ విచలద్విహంగాలో,
విలయ సాగర తరంగాలో,
యుద్ధ గుంజన్మృదంగాలో
కవీ, నీ పాటల్ ?

షెల్లీ కవనపు హల్లీసకమూ,
ఫ్రెంచి గీతుల మంచి రీతులు,
మోహినీ గంధర్వగానం
కవీ, నీ పాటల్ !

ఎర్రకాంతుల ఇనోదయమూ,
రెక్క విప్పిన రివల్యూషన్,
కడలి వలపూ, వలపు కడలీ
కవీ, నీ పాటల్ !

కవీ ! నీ గళ గళన్మంగళ
కళా కాహళ హళాహళిలో
కలసిపోతిని ! కరగిపోతిని !
కానరాకే కదలిపోతిని !

దేశచరిత్రలు

ఏ దేశ చరిత్ర చూచినా
ఏమున్నది గర్వకారణం ?
నరజాతి చరిత్ర సమస్తం
పరపీడన పరాయణత్వం.

నరజాతి చరిత్ర సమస్తం
పరస్పరాహరణోద్యోగం :
నరజాతి చరిత్ర సమస్తం
రణరక్త ప్రవాహసిక్తం.

బీభత్సరస ప్రధానం,
పిశాచగణ సమవాకారం !
నరజాతి చరిత్ర సమస్తం
దరిద్రులను కాల్చుకుతినడం.

బలవంతులు దుర్బల జాతిని
బానిసలను కావించారు :
నరహంతలు ధరాధిపతులై
చరిత్రమున ప్రసిద్ధికెక్కిరి.

రణరంగం కానిచోటు భూ
స్థలమంతా వెదకిన దొరకదు :
గతమంతా తడిసె రక్తమున,
కాకుంటే కన్నీళులతో.

చల్లారిన సంసారాలూ,
మరణించిన జన సందోహం,
అసహాయుల హాహాకారం
చరిత్రలో మూలుగుతున్నవి.

వైషమ్యం, స్వార్థపరత్వం,
కౌటిల్యం, ఈర్ష్యలు, స్పర్థలు,
మాయలతో మారుపేర్లతో
చరిత్రగతి నిరూపించినవి.

జెంఘిజ్ ఖాన్, తామర్లేనూ,
నాదిర్షా, ఘజ్నీ, ఘోరీ,
సికందరో ఎవడైతేనేం ?
ఒక్కొక్కడూ మహాహంతకుడు.

వైకింగులు, శ్వేతహూణులూ,
శిథియన్లూ, పారశీకులూ,
పిండారులు, థగ్గులు కట్టిరి
కాలానికి కత్తుల వంతెన.

అజ్ఞానపు టంధయుగంలో,
ఆకలిలో, ఆవేశంలో –
తెలియని ఏ తీవ్రశక్తులో
నడిపిస్తే నడిచి మనుష్యులు –

అంతా తమ ప్రయోజకత్వం,
తామే భువి కధినాథులమని,
స్థాపించిన సామ్రాజ్యాలూ,
నిర్మించిన కృత్రిమ చట్టాల్ –

ఇతరేతర శక్తులు లేస్తే
పడిపోయెను పేకమేడలై !
పరస్పరం సంఘర్షించిన
శక్తులలో చరిత్ర పుట్టెను.

చిరకాలం జరిగిన మోసం,
బలవంతుల దౌర్జన్యాలూ,

ధనవంతుల పన్నాగాలూ
ఇంకానా! ఇకపై చెల్లవు.

ఒక వ్యక్తిని మరొక వ్యక్తీ,
ఒక జాతిని వేరొక జాతీ,
పీడించే సాంఘిక ధర్మం
ఇంకానా? ఇకపై సాగదు.

చీనాలో రిక్షావాలా,
చెక్ దేశపు గనిపనిమనిషీ,
ఐర్లాండున ఓడకళాసీ,
అణగారిన ఆర్తులందరూ –

హాటెన్‌టాట్, జూలూ, నీగ్రో,
ఖండాంతర నానా జాతులు
చారిత్రక యథార్థతత్త్వం
చాటిస్తా రొక గొంతుకతో.

ఏ యుద్ధం ఎందుకు జరిగెనో?
ఏ రాజ్యం ఎన్నాళ్ళుందో?
తారీఖులు, దస్తావేజులు
ఇవి కావోయ్ చరిత్రకర్థం.

ఈ రాణీ ప్రేమపురాణం,
ఆ ముట్టడికైన ఖర్చులూ,
మతలబులూ, కైఫీయతులూ
ఇవి కావోయ్ చరిత్రసారం.

ఇతిహాసపు చీకటికోణం
అట్టడుగున పడి కాన్పించని
కథలన్నీ కావాలిప్పుడు!
దాచేస్తే దాగని సత్యం.

నైలునదీ నాగరికతలో
సామాన్యుని జీవన మెట్టిది ?
తాజమహల్ నిర్మాణానికి
రాళ్ళెత్తిన కూలీ లెవ్వరు ?

సామ్రాజ్యపు దండయాత్రలో
సామాన్యుల సాహస మెట్టిది ?
ప్రభువెక్కిన పల్లకి కాదోయ్,
అది మోసిన బోయీ లెవ్వరు ?

తక్షశిలా, పాటలిపుత్రం,
మధ్యధరా సముద్రతీరం,
హారప్పా, మొహెంజొదారో,
క్రో-మాన్యాన్ గుహాముఖాల్లో-

చారిత్రక విభాత సంధ్యల
మానవకథ వికాస మెట్టిది ?
ఏ దేశం ఏ కాలంలో
సాధించిన దే పరమార్థం ?

ఏ శిల్పం ? ఏ సాహిత్యం ?
ఏ శాస్త్రం ? ఏ గాంధర్వం ?
ఏ వెల్లుల కీ ప్రస్థానం ?
ఏ స్వప్నం ? ఏ దిగ్విజయం ?

వాదం

అందరం కలిసి చేసిన ఈ
అందమైన వస్తుసముదాయం అంతా
ఎక్కడో ఒకడే వచ్చి
ఎత్తుకుపోతూ ఉంటే చూచి,
"అన్యాయం, అన్యాయం !" అని మేమంటే-
"అనుభవించాలి మీ కర్మం" అంటాడు.

పొద్దుపొడిచి పొద్దుగడిచేదాకా
ఎద్దుల్లాగు పనిచేసే మమ్మల్ని
మొద్దుల్ని మొరటుల్ని చేసి
ముద్దకికూడా దూరంచేశాడు.
"ఘోరం ఇది, దారుణం ఇ" దంటే-
"ఆచారం ! అడుగు దాటరా" దంటాడు.

భరించడం కష్టమైపోయి,
పనిముట్లు మేము క్రిందను పడవైచి-
"చెయ్యలేం, చస్తున్నాం మేము,
"జీవనానికి ఆసరాచూపించ"మంటే-
నోరుమూసి, జోడుతీసి కొట్టి
"దౌర్జన్యానికి దౌర్జన్యం మం" దంటాడు.

మిథ్యావాది

మాయంటావా! అంతా
మిథ్యంటావా!
నా ముద్దుల వేదాంతీ!
ఏమంటావు?
మాయంటావా? లోకం
మిథ్యంటావా?

కనబడినది కనబడదని
వినబడినది వినబడదని
జగతి మరపు, స్వప్నం, ని
శ్శబ్దం ఇది
మాయ! మాయ!
మాయంటావా? అంతా
మిథ్యంటావా?

జమీందారు రోల్సుకారు
మాయంటావా? బాబూ
ఏమంటావు?

మహారాజు మనీపర్సు
మాయంటావా? స్వామీ
ఏమంటావు?

మరఫిరంగి, విషవాయువు
మాయంటావా? ఏం,
ఏమంటావు?

పాలికాపు నుదుటి చెమట,
కూలివాని గుండె చెరువు,

బిచ్చగాని కడుపు కరువు
మాయంటావా ?

తుపానులూ, భూకంపం,
తిరుగుబాట్లు, సంగ్రామం,
సంగ్రామం, సంగ్రామం,
మాయంటావా ? ఏయ్
ఏమంటావు !

జగతి మరపు, స్వప్నం, ని
శ్శబ్దం, ఇది
మాయ ! మాయ !
మాయ ! మాయ !
మాయ ! మాయ !
మాయంటావా ? అంతా
మిథ్యంటావా ?

వ్యత్యాసం

అదృష్టవంతులు మీరు.
వెలుగును ప్రేమిస్తారు,
ఇరులను ద్వేషిస్తారు,
మంచికీ చెడ్డకీ నడుమ
కంచుగోడలున్నాయి మీకు.

మంచిగదిలోనే
సంచరిస్తాయి మీ ఊహాలు.
ఇదివరకే ఏర్పడిందా గది.
అందుకే వర్ధించిన విస్తరి మీ జీవితం.
నిశ్చల నిశ్చితాలు మీవి.
మంచినిగురించి,
మర్యాద, మప్పితంగురించి,
నడతా, నాణ్యం, విలువల విషయం
నిశ్చల నిశ్చితాలు మీవి.
మీ కన్నుల చూపులు సరళరేఖలో!
రేఖ చెదిరితే గొల్లుమనిపోతారు.
రేఖ కవతలివారంతా నేరగాళ్లు.
రేఖను రక్షించడానికే
న్యాయస్థానాలు, రక్షకభటవర్గాలు,
చెరసాలలు, ఉరికొయ్యలు.
రేఖను కాపాడక తీరదు.

* * *

అభాగ్యులం మేము.
సరిహద్దులు దొరకని
సంధ్యలలో మా సంచారం.

అన్నీ సమస్యలే, సందేహాలే మాకు,
వెలుగులోని చీకట్లే.
ఇసుకలోని మిణుగురులే చూస్తాం.
మా కుదోషాలలోని ఒక సుగుణం,
మా దుష్పుణ్యాలలోని ఒక ఘోరం!
వ్యత్యాసాలూ, వ్యాఘాతాలే
అడుగడుగునా మాకు.

మావంటు మేమే వండుకోవాలి.
ఒకొక్కమాదు విస్తరే దొరకదు.
జీవితపు సన్నని సందులకే
ఆకర్షణ మాకు.

మా దృష్టిది వస్తుల మార్గం.
ఆద్యంతరహితం.
సంధ్యాజీవులం, సందేహాభావులం.
ప్రశ్నలే, ప్రశ్నలే.
జవాబులు సంతృప్తిపరచవు.

మాకు గోడలు లేవు.
గోడలను పగులగొట్టడమే మా పని.

అలజడి మా జీవితం,
ఆందోళన మా ఊపిరి.
తిరుగుబాటు మా వేదాంతం.

ముళ్లూ, రాళ్లూ, అవాంతరా లెన్ని ఉన్నా
ముందుదారి మాది.

ఉన్నచోటు చాలును మీకు.
ఇంకా వెనక్కి పోతామంటారుకూడా
మీలో కొందరు.

ముందుకు పోతాం మేము.
ప్రపంచం మా వెంట వస్తుంది.

తృప్తిగా చచ్చిపోతారు మీరు.
ప్రపంచం మిమ్మల్ని మరచిపోతుంది.

అభిప్రాయాలకోసం
బాధలు లక్ష్యపెట్టనివాళ్లు
మాలోకి వస్తారు.

అభిప్రాయాలు మార్చుకొని
సుఖాలు కామించేవాళ్లు
మీలోకి పోతారు.

ఆ శా దూ త లు

స్వర్గాలు కరిగించి,
స్వప్నాలు పగిలించి,
రగిలించి రక్తాలు, రాజ్యాలు కదిపి–
ఒకడు తూరుపు దిక్కునకు !

పాపాలు పండించి,
భావాలు మండించి,
కొలిమినిప్పులు రువ్వి, విలయమలయ నవ్వి–
ఒకడు దక్షిణ దిక్కు !

ప్రాకారములు దాటి,
ఆకాశములు తాకి,
లోకాలు ఘూకాల బాకాలతో నించి,
ఒక డుదీచికి !

సిందూర భస్మాలు,
మందార హారాలు,
సాంద్ర చందన చర్చ సవరించి ఒకడు
పడమటికి !

మానవకోటి సామ్రాజ్యదూతలు, కళా
యజ్ఞాశ్వముల్ గాలులై, తరగలై, తావులై,
పుష్పాళ్ళు, కుంకుమల్, పొగలై సాగిరి !

మానవుడా!

రాశిచక్రగతులలో
రాత్రిందివాల పరిణామాలలో
బ్రహ్మాండగోళాల పరిభ్రమణాలలో,
కల్పాంతాలకు పూర్వం కదలక పొందిన
పరమాణువు సంకల్పంలో
ప్రభవం పొందినవాడా!
మానవుడా! మానవుడా!

సౌందర్యం ఆరాధించేవాడా!
కవితలో, శిల్పంలో—పురుగులో, పుష్పంలో—
మెరుపులో, మేఘంలో
సౌందర్యం ఆరాధించేవాడా!
జీవించేవాడా!
సుఖించేవాడా! దుఃఖించేవాడా!
విహ్వలుడా! వీరుడా!
ప్రేమించేవాడా!
వియోగీ! యోగీ! భోగీ! త్యాగీ!

ఆలోచనలు పోయేవాడా!
అనునిత్యం అన్వేషించేవాడా!
చెట్టూ, చెరువూ
గట్టూ, పుట్టా
ఆకసంలో, సముద్రంలో
అన్వేషించేవాడా!
అశాంతుడా! పరాజయం ఎరుగనివాడా!
ఊర్ధ్వదృష్టి! మహామహుడా!

మహాప్రయాణికుడా !
మానవుడా ! మానవుడా !
కొట్లాడుకునేవాడా ! ఓర్వలేనివాడా ! సంకుచితస్వభావుడా !
అయ్యో ! మానవుడా !
ఓహో ! మానవుడా !
ధర్మస్థాపనకు యుద్ధం చేసేవాడా !
అన్యాయం భరించలేనివాడా !
ఆదర్శజీవీ ! మహాత్మా ! మానవుడా !

ఆసియా, అమెరికా, యూరప్,
ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియాలలో,
సముద్ర ద్వీపాలలో,
ధ్రువప్రాంతాలలో !
పట్టణాలలో, పల్లెలలో !
ధనివో, దరిద్రుడవో,
వృద్ధుడవో, యువకుడవో,
తెల్లని, నల్లని, ఎర్రని, పచ్చని రంగో,
బలవంతుడవో, బలహీనుడివో
బ్రదికేవాడా ! పాడేవాడా ! మానవుడా ! మానవుడా !

అవిభక్త కుటుంబీ !
ఏకరక్తబంధూ !
మానవుడా ! మానవుడా !

అనేకభాషలు మాట్లాడేవాడా !
అనేకస్థలాలలో తిరిగేవాడా !
అనేక కాంతులు వెదజల్లేవాడా !
సహృదయా ! సదయా !
సన్మార్గగామీ !

సముద్రాలు దాటేవాడా !
ఎడారులూ, పర్వతాలూ గడచేవాడా !
ఆకాశాలను వెదికేవాడా !
నక్షత్రాలను శోధించేవాడా !
పిపాసీ ! తపస్వీ !

వంతెనలు నిర్మించినవాడా !
వైద్యశాలలు, వస్తు ప్రదర్శనశాలలు,
గ్రంథాగారాలు, పరిశ్రమాలయాలు,
ధూమశకటాలూ, నౌకలూ, విమానాలూ
నిర్మించినవాడా !
దూరదృష్టి దూరశ్రవణశక్తులు
సాధించినవాడా
మానవుడా ! మానవుడా !

రసైకజీవీ ! కవీ ! నటుడా ! శిల్పాచార్యా !
గానకళాకోవిదుడా ! వేదాంతీ !
విజ్ఞానధనీ ! భావధునీ !

దుఃఖమయా ! దయామయా ! పరదుఃఖాసహనశీలీ !
చీమనుకూడా చంపడానికి
చేతులు రానివాడా !
బుద్ధమూర్తీ !
జీసస్ !

సంఘపశూ ! శ్రమైకజీవీ !
శరీరపరీవృతుడా !
ఘర్మవర్ష పయోదుడా !
రక్తకణ సమష్టికుటుంబీ !
కష్టజీవీ ! కార్మికుడా ! మానవుడా !

కూలీ! మాలీ! రైతూ!
గుడిశలలో బ్రతికేవాడా!
గంజినీళ్ళు తాగి కాలం గడిపేవాడా!
కడుపెడు సంతానం కలిగినవాడా!
ఆకలి కన్నా! మానవుడా!

తిరగబడేవాడా! ప్రశ్నించేవాడా!
అన్యాయాలకు ఆహుతి కావడానికైనా
జంకనివాడా!
ఖైదీ!
రౌడీ!
ఖూనీకోర్!
జేబీ!
మానవుడా! మానవుడా!

నిజంగానే?

నిజంగానే నిఖిలలోకం
నిండుహర్షం వహిస్తుందా ?
మానవాళికి నిజంగానే
మంచికాలం రహిస్తుందా ?

నిజంగానే, నిజంగానే
నిఖిలలోకం హసిస్తుందా ?
దారుణ ద్వేషాగ్ని పెంచే
దానవత్వం నశిస్తుందా ?

బానిసల సంకెళ్ళు బిగిసే
పాడుకాలం లయిస్తుందా ?
సాధుసత్వపు సోదరత్వపు
స్వాదుతత్త్వం జయిస్తుందా ?

జడలు విచ్చిన, సుడులు రెచ్చిన
కడలి నృత్యం శమిస్తుందా ?
నడుమ తడబడి, సడలి, మునుగక
పడవ తీరం క్రమిస్తుందా ?

నిజంగానే, నిజంగానే ?

గర్జించు రష్యా

(The Soviet Air Force has gone into action.
— News item: June '41)

గర్జించు రష్యా!
గాండ్రించు రష్యా!
పర్జన్యశంఖం పలికించు రష్యా!
దౌర్జన్య రాజ్యం ధ్వంసించు రష్యా!
లేలే, రష్యా!
రారా, రష్యా!
రష్యా! రష్యా! రష్యా! ఓ రష్యా!
వ్యక్తి స్వతస్సిద్ధ స్వాతంత్ర్య దాతా!
పతిత నిర్గతిక ప్రపంచత్రాతా!
భావికాల స్వర్ణభవన నిర్మాతా!
లేలేలే, రష్యా!
రారారా, రష్యా!
రష్యా! రష్యా! రష్యా! రష్యా!
పుష్కిన్, గోగోల్, చెకోవ్, టాల్‌స్టాయ్,
డోస్టోవస్కీ, గోర్కీ, కూప్రిన్
శిల్పసమ్రాట్టులై
జీవితం మథియించి,
పాపపంకంనుండి పద్మాలు పుట్టించి,
కార్మిక స్వర్గాన్ని కలగన్న రష్యా!
రష్యా! రష్యా! రష్యా! నా రష్యా!
మార్క్సు, ఎంగెల్సు మహాప్రవక్తలై
మానవ పురోగమన మార్గాలు తెరువగా
లెనిన్ తపస్సు,

స్టాలిన్ సేద్యం
జ్వలించిన, ఫలించిన సముజ్జ్వల తేజం !
యునైటెడ్ సోవియట్ సోషలిస్ట్ రాజ్యం !
స్వాతంత్ర్య శత్రువుల గుండెల్లో బల్లెం !
పరపీడనాపరుల ప్రాణాల భైరవి !
రారారా, రష్యా !
లేలేలే, రష్యా !
రష్యా ! రష్యా ! రష్యా ! ఓ రష్యా !

ఈ అగ్నివర్షాలు,
ఈ రక్తపాతాలు,
ఎలాగూ వచ్చాయి ఏమయితే కానీ !
ఈ సవనరంగంలో ఎగరనీ జీవాలు !
ఈ సమరం తుది చూడక
ఇక నిలిచిపోరాదు !
తిరుగులేని ప్రతిజ్ఞ తీసుకో రష్యా !

పెట్టుబడికూటాలు కట్టుకడుతున్నాయి !
కుట్రలూ, కుహకం చెలరేగుతున్నాయి !
అసత్యప్రచారపు రేడియో బాకా,
రాజకీయాలలో రంకువేషాలు,
మరఫిరంగులు తెచ్చి మందిచ్చి రష్యా !
విమాన బాహువులు విసుకుతూ రష్యా !

అనంత ప్రపంచం అంతటా నీవై
నీ గొడుగు నీడల్ని సాగించు రష్యా !
స్వతంత్రత, సమానత సాధించు రష్యా !
రష్యా ! రష్యా !
రష్యా ! ఓ రష్యా !

సు_ప్తశంకాళాలు మేలుకొంటున్నాయి !
ప్రపంచం పడగెత్తి బుసకొట్టి లేచింది !
కార్మికులు, కర్షకులు, తాడితులు, పీడితులు-
కెరటాలుగా పొంగి తిరగబడుతున్నారు !
ప్రపంచం నీకోసం పరిపక్వంగా ఉంది !
కోటిగొంతులు నిన్ను కోరి రమ్మన్నాయి !
కోటిచేతులు నిన్ను కౌగిలిస్తున్నాయి !
సైఁ అంటూ రష్యా !
జై అంటూ రష్యా !
లేలేలే, రష్యా !
రారారా, రష్యా !
రష్యా ! రష్యా ! రష్యా ! ఓ రష్యా !

జగన్నాథుని రథచక్రాలు

పతితులార !
భ్రష్టులార !
బాధాసర్పదష్టులార !
బ్రతుకు కాలి,
పనికిమాలి,
శనిదేవత రథచక్రపు
టిరుసులలో పడి నలిగిన
దీనులార !
హీనులార !
కూడు లేని, గూడు లేని
పక్షులార ! భిక్షులార !
సఖులవలన పరిచ్యుతులు,
జనులవలన తిరస్కృతులు,
సంఘానికి బహిష్కృతులు—
జితాసువులు,
చ్యుతాశయులు,
హృతాశ్రయులు,
హతాశులై
ఏడవకం డేడవకండి !
మీ రక్తం కలగి కలగి,
మీ నాడులు కదలి కదలి,
మీ ప్రేవులు కనలి కనలి,
ఏడవకం డేడవకండి.
ఓ వ్యథాసంవిష్టులార !
ఓ కథావశిష్టులార !

పతితులార !
భ్రష్టులార !
బాధాసర్పదష్టులార !
ఏడవకం డేడవకండి !

వస్తున్నా యొస్తున్నాయి...
జగన్నాథ,
జగన్నాథ,
జగన్నాథ రథచక్రాల్
జగన్నాథుని రథచక్రాల్
రథచక్రాల్,
రథచక్రాల్,
రథచక్రాల్, రథచక్రా
లొస్తున్నా యొస్తున్నాయి !

పతితులార !
భ్రష్టులార !
మొయిల్దారిని
బయల్దేరిన
రథచక్రాల్, రథచక్రా
లొస్తున్నా యొస్తున్నాయి !

సింహాచలం కదిలింది,
హిమాచలం కరిగింది,
వింధ్యాచలం పగిలింది–
సింహాచలం,
హిమాచలం,

వింధ్యాచలం, సంధ్యాచలం...
మహానగా లెగురుతున్నాయి !

మహారథం కదులుతున్నాది!
చూర్ణమాన
ఘూర్ణమాన
దీర్ణమాన గిరిశిఖరాల్
గిరగిరగిర తిరుగుతున్నాయి!
పతితులార!
భ్రష్టులార!
బాధాసర్పదష్టులార!
రారండో! రండో! రండి!
ఊరవతల నీరింకిన
చెరువుపక్క, చెట్టునీడ —
గోనెలతో, కుండలతో,
ఎటు చూస్తే అటు చీకటి,
అటు దుఃఖం, పటునిరాశ —
చెరసాలలు, ఉరికొయ్యలు,
కాలువలో ఆత్మహత్య!
దగాపడిన తమ్ములార!
మీ బాధలు నే నెరుగుదును...
వడలో, కడు
జడిలో, పెను
చలిలో తెగనవసి కుములు
మీ బాధలు, మీ గాథలు
అవగాహన నా కవుతాయి!
పతితులార!
భ్రష్టులార!
దగాపడిన తమ్ములార!
మీకోసం కలంపట్టి,
ఆకాశపు దారులంట
అడావుడిగ వెళిపోయే,

అరుచుకుంటూ వెళిపోయే
జగన్నాథుని రథచక్రాల్,
రథచక్ర ప్రళయఘోష
భూమార్గం పట్టిస్తాను !
భూకంపం పుట్టిస్తాను !

నట ధూర్జటి
నిటాలాక్షి పగిలిందట !
నిటాలాగ్ని రగిలిందట !
నిటాలాగ్ని !
నిటాలార్చి !
నిటాలాక్షి పటాలుమని
ప్రపంచాన్ని భయపెట్టింది !
అరె ఝాం ! ఝాం !
ఝటక్, ఫటక్ . . .
హింసనచణ
ధ్వంసరచన !
ధ్వంసనచణ
హింసరచన !
విషవాయువు, మరఫిరంగి,
టార్పిడో, టోర్నాడో !
అది విలయం,
అది సమరం,
అటో యిటో తెగిపోతుంది !

సంరంభం,
సంక్షోభం,
సమ్మార్దన, సంఘర్షణ !

హాలాహలం పొగచూరింది!
కోలాహలం చెలరేగింది!
పతితులార!
భ్రష్టులార!
ఇది సవనం,
ఇది సమరం!
ఈ ఎగిరిన ఇనుప డేగ,
ఈ పండిన మంట పంట—
ద్రోహాలను తూలగొట్టి,
దోషాలను తుడిచిపెట్టి,
స్వాతంత్ర్యం,
సమభావం,
సౌభ్రాత్రం,
సౌహార్దం
పునాదులై ఇళ్ళు లేచి,
జనావళికి శుభంపూచి—
శాంతి, శాంతి, కాంతి, శాంతి
జగమంతా జయిస్తుంది,
ఈ స్వప్నం నిజమవుతుంది!
ఈ స్వర్గం ఋజువవుతుంది!
పతితులార!
భ్రష్టులార!
బాధాసర్పదష్టులార!
దగాపడిన తమ్ములార!
ఏడవకం డేడవకండి!
వచ్చేశాయ్, విచ్చేశాయ్,
జగన్నాథ,
జగన్నాథ,

జగన్నాథ రథచక్రాల్,
జగన్నాథుని రథచక్రాల్,
రథచక్రాల్,
రథచక్రాల్,
రథచక్రాల్, రథచక్రాల్,
రారండో! రండో! రండి!
ఈ లోకం మీదేనండి!
మీ రాజ్యం మీరేలండి!

అంకితం

కొంపెల్ల జనార్దనరావు కోసం

తలవంచుకు వెళిపోయావా, నేస్తం!
సెలవంటూ ఈ లోకాన్ని వదలి...
తలపోసిన వేపి కొనసాగకపోగా,
పరివేదన బరువు బరువుకాగా,
అటు చూస్తే, ఇటు చూస్తే ఎవరూ
చిరునవ్వో, చేయూతా ఇవ్వక—
మురికితనం, కరుకుతనం నీ
సుకుమారపు హృదయానకు గాయంచేస్తే—
అటు పోతే, ఇటు పోతే అంతా
అనాదరణతో, అలక్ష్యంతో చూసి,
ఒక్కణ్ణీచేసి వేధించారని, బాధించారని
వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూ వెళిపోయావా, నేస్తం!
తలవంచుకు వెళిపోయావా, నేస్తం!
దొంగలంజకొడుకు లసలే మెసలే ఈ
ధూర్తలోకంలో నిలబడజాలక
తలవంచుకునే వెళిపోయావా, నేస్తం!
చిరునవ్వులనే పరిషేచన చేస్తూ...
అడుగడుగునా పొడచూపే
అనేకానేక శత్రువులతో,
పొంచి చీకట్లో కరవజూచే
వంచకాల ఈ లోకంతో పొసగక
అంచితానంత శాంత సామ్రాజ్యం
దేన్ని వెదుక్కుంటూ వెళ్ళావోయ్, నేస్తం!
ఎంత అన్యాయం చేశావోయ్, నేస్తం!
ఎన్ని ఆశలు నీమీద పెట్టుకొని,
ఎన్ని కలలు నీ చుట్టూ పోగుచేసుకొని...

అన్నీ తన్ని వేశావా, నేస్తం!
ఎంత దారుణం చేశావయ్యా, నేస్తం!
బరంపురంలో మనం ఇంకా
నిన్నగాక మొన్న మాట్లాడుతున్నట్లే ఉంది!
కాకినాడ నవ్యసాహిత్య పరిషత్తును
కలకలలాడించిన నీ నవ్వు
కనబడకుండా కరగిపోయిందా ఇంతట్లోనే!
విశాఖపట్టణం వీథుల్లో మనం
ఉదయిని సంచికలు పట్టుకు తిరగడం
జ్ఞాపకం ఉందా?
చెన్నపట్టణపు సముద్రతీరంలో మనం
అన్నీ పిచికగూళ్ళైనా కట్టింది?
సాహిత్యమే సమస్తమూ అనుకొని,
ఆకలీ నిద్రా లేక,
ఎక్కడ ఉన్నామో, ఎక్కడకు పోతామో తెలియని
ఆ వేళంతో,
చుక్కలలో ఆదర్శాలను లెక్కిస్తూ
ఎక్కడకో పోతూన్న మనల్ని
రెక్కపట్టి నిలబెట్టి లోకం
ఎన్నెన్ని దుస్సహ దృశ్యాలు చూపించి,
ఎన్నెన్ని దుస్తర విఘ్నాలు కల్పించి,
కలలకు పొగలనూ, కాటుకలనూ కప్పి,
శపించిందో, శకించిందో మనల్ని!
తుదకు నిన్ను విషవాగురలలోనికి లాగి,
ఊపిరితిత్తులను కొలిమితిత్తులుగా చేసి,
మా కళ్ళల్లో గంధకజ్వాలలు,
గుండెలలో గుగ్గిలపు ధూమం వేసి,
మా దారిలో ప్రశ్నార్థచిహ్నాల

బ్రహ్మాస్త్రమైనట్టుడు డొంకలు కప్పి,
తలచుకున్నప్పుడల్లా
తనువులో, అణువణువులో
సంవర్త భయంకర
ఝంఝూపవనం రేగిస్తూ
ఎక్కడకు విసిరిందయ్యా నిన్ను !
ఎంత మోసగించిందయ్యా మమ్ము !
ఎవరు దుఃఖించారులే, నేస్తం ! నువ్వు చనిపోతే,
ఏదో నేనూ, ఆరుగురు స్నేహితులూ తప్ప !
ఆకాశం పడిపోకుండానే ఉంది !
ఆఫీసులకు సెలవు లేదు !
సారాదుకాణాల వ్యవహారం
సజావుగానే సాగింది !
సానుభూతి సభలలో ఎవరూ
సాశ్రునేత్రాలు ప్రదర్శించలేదులే నీకోసం !
ఎవరి పనులలో వాళ్ళు !
ఎవరి తొందరలో వాళ్ళు !
ఎవరికి కావాలి, నేస్తం !
ఏమయిపోతేనేం నువ్వు ?
ఎవ్వరూ నిన్ను స్మరించడం లేదులే !
ఎవరికి కావాలి, నేస్తం ! నువ్వు
కాగితంమీద ఒక మాటకు బలిఅయితే,
కనబడని ఊహ నిన్ను కబళిస్తే !
అందని రెక్క నిన్ను మంత్రిస్తే, నిమంత్రిస్తే !
ఎవరికి కావాలి నీ నేస్తం !
ఏమయిపోతేనేం నువ్వు ?
మా బురద రోజూ హాజరు,
మా బురఖా మేము తగిలించుకున్నాం !

మా కాళ్ళకు డెక్కలు మొలిచాయి,
మా నెత్తికి కొమ్ములలాగే !
మమ్మల్ని నువ్వు పోల్చుకోలేవు !
లేదు, నేస్తం ! లేదు...
నీ ప్రాభవం మమ్మల్ని వదలలేదు !
నిరుత్సాహాన్ని జయించడం
నీవల్లనే నేర్చుకుంటున్నాము !
ప్రతికూలశక్తుల బలం మాకు తెలుసు,
భయం లేదులే అయినప్పటికీ !
నీ సాహసం ఒక ఉదాహరణ !
నీ జీవితమే ఒరవడి !
నిన్న వదలిన పోరాటం
నేడు అందుకోనక తప్పదు !
కావున ఈ నిరాశామయలోకంలో
కదనశంఖం పూరిస్తున్నాను !
ఇక్కడ నిలబడి నిన్ను
ఇవాళ ఆవాహనం చేస్తున్నాను
అందుకో ఈ చాచిన హస్తం !
ఆవేశించు నాలో !
ఇలా చూడు నీకోసం
ఇదే నా మహాప్రస్థానం !

